

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ANNELERİN NARSİSTİK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE
ÇOCUKLARIN SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ
PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Nazlı GÜLER

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

İSTANBUL-2019

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Nazlı GÜLER

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ANABİLİM DALI : Psikoloji

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 12.04.2019

SAYFA SAYISI : 86

TEZ DANIŞMANLARI : Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

DİZİN TERİMLERİ : Narsistik kişilik yapılanma, sosyal yetkinlik, davranış problemleri

TÜRKÇE ÖZET : Bu araştırmanın amacı kapsamında annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişki saptanmaya çalışılacaktır. Bununla beraber sosyo-demografik bazı özelliklerin annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri ile ilişkili olup olmadığının araştırılması da amaçlanmaktadır.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Nazlı GÜLER

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ANNELERİN NARSİSTİK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE
ÇOCUKLARIN SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ
PROBLEMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Nazlı GÜLER

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

İSTANBUL-2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nazlı GÜLER

./ ./2019

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Nazlı GÜLER'in "Annelerin Narsistik Kişilik Özellikleri İle Çocukların Sosyal Yetkinlik Ve Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi. Fatih BAL
(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi. Kemal ER

Üye

Dr. Öğr. Üyesi. Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.... / / 2019

İmzası

Pof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

GİRİŞ: Narsizm, çok eski bir tarihsel geçmişe dayanırken, günümüzde de halen hakkında araştırmalar yürütülen bir konu olarak lüteratürde bir kişilik özelliği olarak ele alınmaktadır. Adderholt ve Golberg ailenin çocuğa yönelik davranışlarının, sosyal çevrenin, medya yüklemesinin ve çocuğun kendisine aldığı rol modellerin etkisiyle mükemmeliyetçilik algısının çocuğa küçük yaşlardan itibaren aşılandığını söylemektedirler. Bahsedilen bu niteliklere sahip olan ebeveynlerin çocuklarında da bu yönde değişik sosyal ve duygusal gelişimler olduğu gözlemlenmektedir. Çocuklarda oluşan mükemmeliyetçilik algısının, narsistik kişilik özelliklerine sahip olan ebeveynler tarafından aktarıldığı düşünülmektedir. Çocuk, sosyal ve duygusal gelişimi doğrultusunda aktarılan bu düşünce ve davranışların etkisini hayatı boyunca taşımakta ve ileriki yaşlarında da bu nitelikleri davranışlarına yansıtmaktadır. Düşük sosyal yetkinliğe sahip olan bireyler, hayatları boyunca engellere takılmamak adına birçok şeyden vazgeçtikleri görülmektedir.

AMAÇ: Bu araştırmanın amacı, annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Ayrıca sosyo-demografik değişkenlerin bu faktörle ilişkisine bakılacaktır.

YÖNTEM: Bu araştırma ilişkisel tarama modeli olarak tasarlanmıştır. Araştırma örneklemini İstanbul ilinde yaşayan 300 anne ve onların okul öncesi döneminde bulunan 300 çocuğu oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve kişisel bilgi formu, Narsistik Kişilik, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (SYDD)" kullanılmıştır.

BULGULAR: Annelerin Üstünlük, Teşhircilik, Otorite, Hak İddia Etme, Kendine Yeterlilik ve Sömürücülük kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalırken, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük artmaktadır. Örneklem grubu olan çocukların yaşına göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi puanının da anlamlı farklılık görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Narsistik kişilik yapılanma, sosyal yetkinlik, davranış problemleri

SUMMARY

Introduction: While narcissism is based on a very old historical background, it is still considered as a personality trait that is now taking place in literature. Adderholt and Golberg say that the child's perceptions of perfectionism are influenced from a young age by the influence of the family's child behavior, the social environment, the media loading and the role models that the child takes on him. It is observed that parents who have these qualifications have different social and emotional development in their children. It is thought that the perception of perfectionism in children is transferred by parents who have narcissistic personality traits. The child carries the effects of these thoughts and behaviors conveyed in the direction of his social and emotional development throughout his life and reflects these qualities to his behaviors in his later years. Individuals with low social competence seem to have given up on many things in order to avoid obstacles.

Aim: The aim of this study was to determine the relationship between the narcissistic personality structure levels of mothers and their social competence and behavior problems. In addition, the relationship between socio-demographic variables and this factor will be examined.

Method: This research was designed as a relational survey model. The research sample consists of 300 mothers living in Istanbul and 300 children in their pre-school period. Personal information form, Narcissistic Personality and Social Competence and Behavior Rating Scale (SYDD) was prepared by the researcher.

Results: This research was designed as a relational survey model. The research sample consists of 300 mothers living in Istanbul and 300 children in their pre-school period. Personal information form, Narcissistic Personality and Social Competence and Behavior Rating Scale (SYDD) was prepared by the researcher.

Key Words: Narcissistic personality structuring, social competence, behavior problems

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLOLER LİSTESİ.....	V
EKLER LİSTESİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ÇALIŞMANIN ANA HATLARI.....	4
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	4
1.2. ARAŞTIRMANIN SORULARI.....	4
1.3. VARSAYIMLAR	4
1.4. SINIRLILIKLAR.....	5
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. NARSİZM	6
2.1.1. Narsizmin Tanımı	6
2.1.2. Narsizm Tarihçesi.....	8
2.1.3.Narsizmi Açıklayan Kuramlar.....	10
2.1.4. Narsizm Tanı Kriterleri.....	13
2.1.5. Narsizm Türleri	14
2.1.6. Narsistik Kişilik Envanteri Alt Boyutları	17
2.1.7.Narsist Ebeveynler Ve Çocuk İlişkileri	19
2.1.8. Çocukluk Dönemleri	21
2.2. SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ PROBLEMLERİ	22
2.2.1. Düşük ve Yüksek Sosyal Yetkinliğe Sahip Olan Çocuklar	25
2.2.2.Sosyal Yetkinlik ve Sosyal Beceri.....	26
2.2.3.Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Yetkinlik.....	27
2.2.4. Sosyal Yetkinlik Becerileri	28
2.2.4.1. Anksiyete	28
2.2.4.2. İçedönüklük.....	29
2.2.4.3. Öfke.....	30
2.2.4.4. Saldırganlık.....	31
2.2.4.5. Saldırganlığın tanımı ve çeşitleri	31
2.2.4.6. Bağımlılık	33
2.2.4.7. Arkadaş Çevresi.....	33
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	35

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ	35
3.2. EVREN ve ÖRNEKLEM.....	35
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	35
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	35
3.3.2. Narsistik Kişilik Envanteri	35
3.3.3. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği	36
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	36
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	38
BULGULAR	38
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	61
TARTIŞMA.....	61
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
KAYNAKÇA.....	68
EKLER	-
ÖZGEÇMİŞ	-

TABLOLER LİSTESİ

TABLO	SAYFA
Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Kişilerin Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı.....	38
Tablo 3.2. Narsistik Kişilik Boyutlarının Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri	39
Tablo 3.3. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirilmesi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri	40
Tablo 3.4. Narsistik Kişilik Boyutları ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Arasındaki İlişkisi	41
Tablo 3.5. Narsistik Kişilik Düzeylerinin Yaşa Göre Anova Testi Sonuçları.....	44
Tablo 3.6. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Anne Yaşına Göre Anova Testi Sonuçları.....	46
Tablo 3.7. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Rahatsızlık Duruma Göre t Testi Sonuçları	47
Tablo 3.8. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Rahatsızlık Duruma Göre t Testi Sonuçları	48
Tablo 3.9. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Eğitim Düzeyine Göre Anova Testi Sonuçları	49
Tablo 3.10. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Eğitim Düzeyine Göre Anova Testi Sonuçları	52
Tablo 3.11. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Davranış Biçimine Göre Anova Testi Sonuçları.....	53
Tablo 3.12. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Davranış Biçimine Göre Anova Testi Sonuçları	55
Tablo 3.13. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Çocuk Yaşına Göre Anova Testi Sonuçları	56
Tablo 3.14. Çocukların Yaşına Göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Anova Testi Sonuçları	58
Tablo 3.15. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Çocuk Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları	59
Tablo 3.16. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları.....	60

EKLER LİSTESİ

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

EK-B: Narsistik Kişilik Envanteri

EK-C: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın amacı, annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Ayrıca sosyo-demografik değişkenlerin bu faktörle ilişkisine bakılacaktır. Anneler çocukların yetişmesinde son derece önemlidir. Bizim toplumsal yaşamımızda anneler çocuklarla daha fazla zaman geçirmekte ve çocuklarının bakım vereni olmaktadır. Annelerin tutumları ve kişilik özellikleri çocuklardaki davranışların oluşumunu doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda bu çalışma alan yazını için önem arz etmektedir.

Çalışmam için öncelikle bana vermiş olduğu desteği, bilgileri, ulaşılabilirliği, anlayışı ve hoşgörüsü için değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL'a ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen eşim Kahraman GÜLER'e çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

Narsizm, çok eski bir tarihsel geçmişe dayanırken, günümüzde de halen hakkında araştırmalar yürütölen bir konu olarak literatürde yer almakta ve bir kişilik özelliği olarak ele alınmaktadır. Bu tarihsel geçmiş Yunan mitolojisine kadar dayanmaktadır. Rivayete bakıldığında çekiciliği ile birçok kişinin kendisine hayran olmasını sağlayan Narkissos'a, Kocası Zeus'tan kıskandığı için Hera tarafından konuşamamakla, konuşan kişiyi son kelimesini tekrarlamakla cezalandırılan dağ perilerinden Ekho da aşık olmuştur. Ancak Narkissos bu aşka karşılık vermemiş ve Ekho'yla dalga geçmiştir. Bu sebeple de tanrılar tarafından kendini sevmekle cezalandırılmıştır. Bu aşk öyle bir aşktır ki, Narkissos'u eriyip yok olmaya kadar götürmüştür.¹

Narsizm, ilk kez Ellis tarafından psikolojide kullanılmıştır. Ellis narsizmi büyük ölçüde kadınlarda oluşın cinsel arzuların kişinin kendisine olan hayranlığına yüklenmesi olarak tanımlamaktadır. Psikoloji literatürü içerisinde narsizm, kişinin kendini fazlasıyla sevmesi ve önemsemesi anlamına gelmektedir. Narsizmin tanımının yapılmasında dört ana unsur incelenmektedir. Bunlar, gelişim evresi, kendi vücudunu seçme, nesnelere ilişki kurma, sağlıklı öz saygı olarak sıralanmaktadır.² Narsizm her bireyde normal düzeyde olması koşulu ile kişinin kimliğinin oluşumu ve hayatını devam ettirebilmesi adına gerekli görölmekte. Bunun yanı sıra narsizmin bazı engellere takılması sonucunda kişide zayıflamış veya abartılmış bir özbenlik sevgisine sebep olmaktadır. Narsistik kişilik ise, kişinin özbenlik sevgisinin normalden fazla olmasıyla birlikte düşünce ve davranışlarına yansıyan tekrarlı düşünce ve duygu örüntüleri olarak tanımlanmaktadır.³ Adderholt ve Golberg ailenin çocuğa yönelik davranışlarının, sosyal çevrenin, medya yüklemesinin ve çocuğun kendisine aldığı rol modellerin etkisiyle mükemmeliyetçilik algısının çocuğa küçük yaşlardan itibaren aşılandığını söylemektedir.⁴

Bowers narsistik kişilik özelliklerine sahip olan ebeveynlerin çocukları üzerinde bu kişiliğin oluşumunda etkili olduğunu söylemektedir. Bu etkiler içerisinde çocuklara her alanda iyi olma zorunluluğunun yüklenmesi yer

¹ Anna Milbourne ve Stowell, L., *Yunan Mitolojisi*, Çev. Esin Uslu, İletişim, İstanbul, 2012, s.32.

² Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005, s.201-213.

³ Sigmund Freud *Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası*, Çev. B. Büyükkal, ve S. M. Tura, Metis Yayınları, İstanbul, 2007, s.95-120.

⁴ Miriam Adderholt ve Jan, Golberg. *Perfectionism: What's bad about being too good?* Minneapolis: Free Spirit Publishing, 1992, s.237.

almaktadır. Kernberg ve Kohut'un bu alanda yaptığı çalışmalara bakıldığında narsizmin oluşumunda farklı düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Kernberg narsizmde iyi ve kötü kendilik algısının ve nesne ilişkilerinin sentezlenmediğini öne sürmektedir. Bu durumun sebebi olarak ise sınırlılıklarda içsel nesne sabitliliğinin olmadığını söylemektedir. Çocuk bu dönemde annenin iyi ve kötü taraflarını bütünsel açıdan kavrayamamaktadır. Bahsedilen bu durum, Kohut'un söz ettiği 'idealleştirilmiş ebeveyn imagosu' içinde görülen erken kırılmalar durumu ile benzerlik göstermektedir. Buna karşın Kernberg, iyi ve kötü algısının ve nesne ilişkilerinin patolojik açıdan bütünleştiğini düşünmektedir.⁵

Bahsedilen bu niteliklere sahip olan ebeveynlerin çocuklarında da bu yönde değişik sosyal ve duygusal gelişimler olduğu gözlemlenmektedir. Çocuklarda oluşan mükemmeliyetçilik algısının, narsistik kişilik özelliklerine sahip olan ebeveynler tarafından aktarıldığı düşünülmektedir.

Çocuk, sosyal ve duygusal gelişimi doğrultusunda aktarılan bu düşünce ve davranışların etkisini hayatı boyunca taşımakta ve ileriki yaşlarında da bu nitelikleri davranışlarına yansıtmaktadır. Bu izlerin çocuğun akademik hayatında olumsuz durumlara sebep olmaması adına çocukta birçok becerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu beceriler arasında da sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri önemli bir yer tutmaktadır.⁶

Düşük sosyal yetkinliğe sahip olan bireyler, hayatları boyunca engellere takılmamak adına birçok şeyden vazgeçtikleri görülmektedir. Bu kişiler buna rağmen engeller ile karşılaştıklarında bu durumun üstesinden gelmek yerine kaçmayı tercih eden kişiler olarak bilinmektedir. Yaşamları süresince kendilerine bir amaç edinmekten kaçınmacı tutumlar sergiledikleri gözlemlenirken, var olan hedefleri için ise bu hedefe ulaşmak adına çok fazla çaba sarf etmedikleri bilinmektedir. Bu kişiler amaçlarını ne şekilde elde edeceklerini düşünmek yerine kendilerine odaklanmayı tercih etmekte ve kendileri ile aynı görüşte olmayan kişiler ile sağlıklı iletişim kurmakta zorluk yaşamaktadırlar. Bu durumda kendilik algılarına zarar gelmesini engellemek amacı ile kendilerinde daha alt düzeyde

⁵ İrem Anlı ve Güler Bahadır, *Kendilik Psikolojisine Göre Narsistik Ve Sınır Kişilik Bozukluğu*, Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology, 27, 2007, s.1-12.

⁶ Laura Getermuth Anthony vd., *The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom*. Infant and Child Development, 14(2), 2005, s.133-154.

kişilere düşmanca tavırlar sergiledikleri bilinmektedir. Bu alanda yetersizliğe sahip olan kişilerde davranışsal sorunlarda görülmektedir.⁷

Sosyal yetkinlik düzeyleri yüksek olan bireyler ise sorunlar karşısında çözüm odaklı davranışlar sergilemektedirler. Yaşamları süresince karşılaştıkları engeller karşısında kaçınmacı değil aksine bu engelleri kendilerini başarıya götürmelerine yardımcı olacak unsurlar olarak görmektedirler. Kendileri için ulaşılabilir ve gerçekleştirilebilir hedefler edinmektedirler. Belirlenen bu hedefler için sistematik davranmaktadırlar. Yine de bu doğrultuda başarısızlık durumu ile karşılaşmaları sonucunda ise vazgeçmek yerine buna sebep olan faktörleri bulup bunların iyileştirilmesi yönünde ilerlemektedirler. Kendileri için tehlike uyandıran sorunlar karşısında, kendilerine olan özgüvenleri sayesinde başa çıkma yöntemleri geliştirmektedirler. Bu kişiler iletişim kurmakta sorun yaşamazken bunun yanında güçlü ve sağlıklı iletişim becerileri sayesinde genel olarak sevilen kişiler olarak bilinmektedirler.⁸

Bu araştırmanın amacı kapsamında annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişki saptanmaya çalışılacaktır.

⁷ Albert Bandura, *Social Foundations of Thought and Action: A social cognitive theory*, Prentice-Hall, Inc., 3. Baskı, Ankara, 1986, s.94-207.

⁸ Eli İsrail, *Öz Düzenleme Eğitimi, Fen Başarısı ve Öz Yeterlilik*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Anabilim Dalı, İzmir, 2007, s.102-123 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN ANA HATLARI

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Ayrıca sosyo-demografik değişkenlerin bu faktörle ilişkisine bakılacaktır. Anneler çocukların yetişmesinde son derece önemlidir. Bizim toplumsal yaşamımızda anneler çocuklarla daha fazla zaman geçirmekte ve çocuklarının bakım vereni olmaktadır. Annelerin tutumları ve kişilik özellikleri çocuklardaki davranışların oluşumunu doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda bu çalışma alan yazını için önem arz etmektedir.

1.2. ARAŞTIRMANIN SORULARI

Annelerin narsistik kişilik özellikleri ile çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Alt Sorular

1. Annelerin narsistik kişilik envanteri alt boyutlarından aldıkları puanlar ile çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Annelerin narsistik kişilik envanteri alt boyutlarından aldıkları puanlar ile çocuklarının içedönüklük--anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Annelerin narsistik kişilik envanteri alt boyutlarından aldıkları puanlar ile çocuklarının Kızgınlık-saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. VARSAYIMLAR

1- Araştırmada kullanılan ölçekler elde edilmeye çalışılan verileri toplamaya yeterlidir.

2- Örneklemi oluşturan bireyler evreni temsil etmeye yeterlidir.

3- Anket uygulanan kişilerin ölçme araçlarına samimi olarak cevap vereceği varsayılmıştır.

1.4. SINIRLILIKLAR

1- Araştırmada kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarından edinilen bilgiler kişilerin bu ölçeklere verdiği samimi cevaplarla ve ölçeklerin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

2- Araştırmadan elde edilen bulgular İstanbul ilindeki 300 anne ve çocuğu ile sınırlıdır

3- Bu araştırmanın sonuçları Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği ve Narsistik Kişilik Ölçeği (NKE ölçtüğü) niteliklerle sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. NARSİZM

2.1.1. Narsizmin Tanımı

Narsizm kişinin başka insanların gözünde kabul edilmek adına güç ve üne ihtiyaç duyması ve buna dayalı hayallere dalması, normal olmayan abartılı bir derecede benlik yapısı içine girmesi, kendisine yöneltilen eleştirilere karşı savunmaya girip kabul edememesi, çevresindekileri küçük görüp önemsemeyen, sosyal ilişkilerinde ilgi eksikliği hissedip başkasına bağıllık olarak tanımlanmaktadır.⁹

Narsistik kişilik yapısına göre bu tarz bireyler çevresine kin ve nefret duygularıyla davranabilen ve onlara abartılı bir şekilde baskın, bencil ve kibirli yaklaşan kişiler olarak değerlendirilir. Bu yüzden bu karaktere sahip bireyler ortamlarda pek sevilmezler ve hoş karşılanmazlar.¹⁰

Tamamen olumlu yönde abartılıp şişirilmiş bir benlik yapısıdır. Narsizm hem patolojik olarak hem de normal seviyede araştırılıp incelenmektedir. Kişi burada kendi çıkarlarını gözeterek hareket eder ve bu çıkarlar bireyin psikolojik, ahlaki ve rasyonel davranışlarına hizmet etmeyi amaçlamaktadır. Narsistik kişilik yapısında olan birey herhangi bir konuda yeteri kadar bilgi sahibi değilse veya o alanda istenilen ölçüde başarı göstermiyorsa bunu saklar ve kendisinin önemli olduğunu düşünüp bu durumu abartır. Kendisini üstün görüp herkes tarafından tanınmak, bilinmek ister. Her zaman her yerde güzellik, zeka, başarmak, güçlenmek, sınırsız sevgi gibi istekleri üzerinde yoğunlaşıp bu konuları dile getirir. Bunlara rağmen hiç kimsenin onu anlamadığını ve kendisinin özel, tek, üstün olduğunu düşünür.¹¹

Narsizmin temelinde içinde bitmek bilmeyen arzulardan kurtulma ve muaf olma isteği yatmaktadır. Birey düşlediği tüm arzuları gerçekleştirip doyuma ulaşmasına rağmen bu arzularını yeniden yaşaması ve bunu devam ettirmek istemesi aslında kişinin bu arzulardan arınma narsistik etkisi vardır.¹² Tabiki de bitmek

⁹ Yavuz Kaan, *Yöneticilerin Algılanan Narsistik Özelliklerinin Çalışan Performansı Üzerindeki Etkileri: Devlet Üniversitesinde Yapılan Bir Araştırma*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Bilim Dalı, 2018, s.2 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁰ColvinRandall vd., *Overlypositive self-evaluations and personality: Negative implications for mental health*, Journal of personality and social psychology, 68(6), 1995, s.1152.

¹¹ Keith Campbell vd., *Narcissism, Selfesteem, And The Positivity Of Self-Views: Two Portraits Of Self-Love*, Personality And Social Psychology Bulletin, 2002, s.358-368.

¹² Christopher Lasch, *The culture of narcissism: American life in an age of diminishing expectations*, New York: W. W. Norton Company & Inc, 1991, s.141-143

bilmeyen arzuları yerine getirmeyi istemektense bu arzuları hiç düşünmeyip, sahip olmamak daha olumlu ve doğru bir tercihtir.

Campbell ve Foster'a göre narsisizm; bireyin kendini hiçbir şekilde olumsuz algılamaması, devamlı olarak sosyal ortamlarda insani ilişkilere ve kişiler arası bağları önemsemeden değer vermeme hali ile kendi içine dönük, kişilerarası kendine yönelik olumlu yapılandırmalar ve iyileştirmelere dair taktiklere verilen önem olmak üzere üç kategorinin birleşiminden oluşmaktadır.¹³ Cihangiroğlu, Narsizmi şöyle tanımlamaktadır: "kişinin kendini aşırı beğenmesi ve kendine hayranlık duyması bunu yanında bireyin etrafındaki hiç kimseye hiçbir şekilde empati kuramama hali" olarak tanımlamıştır.¹⁴

İnsanların karakteri analiz edilip araştırıldığında narsizmin hemen her bireyde olduğu ve kişinin karakterinin bir parçası haline geldiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Her insanın kendini önemseyip sevmesi çok normal bir duygudur hatta bu duygunun olmaması kişide bazı sorunlar yaratmaktadır. İnsanların kendini gerçekleştirmek ve bir şeyleri becerebildiğini gösterip, kabul görülmek istemeleri için kişilik yapısında narsizmin olması gerekmektedir. Ancak bazı kişilerde bu durum aşırıya kaçınca narsistik kişilik özelliği ön plana çıkıyor ve bu da başlı başına bir sorun olarak kabul edilmektedir.¹⁵

Psikanalitik kuramında, narsizmin belirtileri olan; kendini insanlardan üstün görme, herkesin onu sevip, hayran olması ve bu duyguların sürekli artması, daima güçlü ve başarılı olma kibire dayalı arzuların varlığı gibi narsistik olguların olması durumudur. Bu olguların yapısında farklılıklar olduğu için narsizme dair geçerli klinik bir tanım yapılmamaktadır. Bundan dolayı bu terim ile ilgili tüm olgular benlik yapısıyla ilgili olduğunu göstermektedir.¹⁶

2013 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından düzenlenen DSM- V'te ise Özsever (Narsistik) Kişilik Bozukluğu olarak adlandırılmıştır. Narsistik kişilerin özellikleri DSM-V'te şu şekilde ifade edilmiştir;

¹³ Keith Campbell ve Joshua D. Foster, *The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies*, C. Sedikides, S. Spencer (Ed.), *Frontiers in social psychology: The self*. Philadelphia, PA: Psychology Press, 2007, s.115-138

¹⁴ Necmettin Cihangiroğlu, *Narsistik Kişilik ile Kuramsal Bağlılık Arasında bir İlişki Var mıdır?* TAF Preventive Medicine Bulletin, 11(11), 2012,s.119-126.

¹⁵ Cemil Kiraz, *Eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik eğilimleri ile Narsistik kişilik özellikleri*, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul 2011, s.46 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁶ Karen Horney, *New ways in psychoanalysis*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.,2000,s.117-159.

- Büyüklenir (örn. başarılarını ve yeteneklerini abartır; gösterdiği başarılarla oransız bir biçimde, üstün biri olarak görülme beklentisi içindedir).
- Sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik ya da yüce bir sevgi düşlemleriyle uğraşır durur.
- “Özel” ve eşi, benzeri bulunmaz biri olduğuna ve ancak özel ya da üstün kişilerce (ya da kurumlarca) anlaşılabilceğine ve ancak onlarla ilişki kurması gerektiğine inanır.
- Çok beğenilmek ister.
- Hak ettiği duygusu içindedir (özellikle kayırılacak bir tedavi göreceğine ya da her ne istiyorsa yapılacağına ilişkin anlamsız beklentiler içinde olma).
- Kendi çıkarı için başkalarını kullanır (kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarından yararlanır).
- Eşduyum yapamaz: Başkalarının duygularını ve gereksinimlerini anlamak istemez.
- Sıklıkla başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.
- Başkalarına saygısız davranır, kendini beğenmiş davranışlar ya da tutumlar sergiler.¹⁷

Narsistik kişilik bozukluğunun bireyde yaratmış olduğu büyüklenmecilik, kendine aşırı bağlılık, takdir ve onay gibi temel kliniksel özellikler vardır. Bu özellikleri elde etmek için başkasının peşinden koşulmak istemesine rağmen tam aksi bir şekilde etrafındakilerine yönelik ilgisizlik ve empati yoksunluğu içinde olma durumu içindedirler. Narsistik kişilik bozukluğu gösteren bir hasta, tüm yaptıklarında mükemmellik aramak, zenginlik, güç ve güzellik elde etmeye çalışmak ve onun büyüklenmeciliğini anlayarak ona hayran olacak başkalarını bulmak için sonsuz bir motivasyona sahip gibidir. Bu savunmacı davranışların sebebinde büyük bir boşluk hissi ve yoğun kıskançlığın musallat olduğu bir öfke vardır.¹⁸

2.1.2. Narsizm Tarihçesi

Mitolojiye baktığımızda narsizmi anlatan ve onun hakkında değişik hikayeler barındıran birçok narkissos öyküsü vardır. Narsizm teriminin kökenine baktığımızda Narsisizm, Yunan mitolojisinde narkissosa aşık olan ve aşkına karşılık bulmayan

¹⁷ Amerikan Psikiyatri Birliği, **Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı**, Beşinci Baskı (DSM-5), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı'ndan, çev. Köroğlu, E. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2014.

¹⁸ James Masterson, **The narcissistic and borderline disorders: An integrated developmental approach**, Routledge, 2013, s.201-211.

Echonun lanetiyle sonu ölümlle biten bir hikayeye dayanan psikolojik bir terimdir.¹⁹ Narkissos; günümüze kadar gelen efsanelerden kimine göre, ırmakta gördüğü yansımasına ulaşmaya çalışırken ırmağa düşüp boğularak ölür. Kimisine göre kendi görüntüsüne bakarken ırmak kenarında kendi hasretiyle ölür. Kimisinde ise ırmaktaki suda gördüğü aşkına ulaşamadığı için intihar eder. Sonuç olarak Narkissos, kendisine ulaşmaya çalışırken ırmak kenarında ölür ve Narkissosun öldüğü yerde güzel bir çiçek çıkar. Bu çiçek kokusuyla herkesi kendine hayran bırakan, kendi kendine çoğalan ve çapraz döllemeye ihtiyaç duymayan nergis çiçeğidir.

Araştırma yaparken en fazla karşılaştığımız narkissos hikayesi ise şöyle anlatılmaktadır. Mitolojiye göre; “o dönemin kahinlerinden olan Teiresias, Narkissos daha bebekken onun uzun bir hayat yaşayabilmesi için kendi silüetini görmemesi gerektiğiyle ilgili kehanette bulunmuştur. Böylelikle zaman geçtikçe narkissos büyüyüp olgunlaştı. Genç ve akil almaz bir şekilde yakışıklı oldu. Kendisine aşık olan kişileri hiçbir suçluluk duygusu hissetmeden küçük görüp kibirli ve inatçı bir tavırla reddeden biri haline geldi. Narkissos kendisine aşık olup reddettiği Ameinius adındaki genç kıza bir kılıç verir ve genç aşık o kılıçla intihar eder. Ameinius ölüme giderken narkissosa intikam duası eder ve “ kimseyi sevemeyen kendisini sevsin” der. Peri kraliçesi Nemesis onun bu duasına yanıtını geciktirmeden cevap verir ve Narkissosun aşık olmasını sağlar. Günlerden bir gün Narkissos gezerken bir nehir görür ve nehrin kenarına gider susadığını fark edince eğilip su içmek ister tam o sırada sudaki yansımasını görür ve o gördüğü yüze aşık olur. Tüm ömrü boyunca aşık olduğu kişiye bir türlü ulaşamaz. Hasret çektiği, özlem duyduğu bu aşk bir ıstırap olur onun için. Narkissos Aşk acısı çektiği için artık dayanamayıp bu eziyetten kendini kurtarmak adına göğsüne hançer saplayarak intihar eder ve bu duruma son verir.” İkinci hikaye ise yunan mitolojisinde şöyle geçmektedir; narkissos suda gördüğü kendi silüetine aşık olur. İmkansız olan bu aşkın peşinden gider. Hayatı boyunca bir türlü ulaşamayacağı kendine olan aşkı, onun ömrünü tüketir. Eziyet haline gelen bu aşka erişebilmek için kendine sarılırken yansımasını gördüğü suya düşüp, boğularak ölür²⁰.

Narsizm gün geçtikçe farkı kişiler tarafından defalarca incelenmiştir. Narsizmin freudun ilgisini çekmesi 1899 yılında olmuştur. Nacke tarafından Ellis’in makale özetinin Almancaya çevrilmesi sırasında freuda gönderme yapmasıyla başlamıştır.²¹

¹⁹ Turhan Yörükkan, *Yunan Mitolojisinde Aşk*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2000, s.86.

²⁰Daniel Mark Rataj, *Changes in Pathological Narcissism from Middle to Older Adulthood*, *Evanston*, Northwestern University, Clinical Psychology, 2003, s.10-11(**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

²¹ Hakan Kızıltan, *Narcissistic Personality Inventory (NPI) Ölçeğinin Türkçe Formu Dil Eşdeğerliliği, Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışmaları*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul 2000, s.3-4 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

Bu göndermeden sonra 1910 yılında Freud yayınladığı makalesinde narsizme dip not olarak yer vermiştir. Aradan dört sene geçtikten sonra narsizm ile ilgili yazdığı makalesini yayınlamıştır.

Narsisizm ve ilk Kullanıldığı Örnekler; Psikoloji tarihine baktığımızda narsizme ait ilk terimlerin yer aldığı örnekler Havelock Ellis ve Paul Nache tarafından kullanılmıştır. 1898 de Havelock Ellis aşırı mastürbasyonu anlattığı eserinde “Narkissos gibi” terimini değinmiştir.1899 senesinde ise Nache cinsel sapmaları anlatan incelemesinde “Narsizm” kavramını yazan ve bunu kullanan ilk kişi olmuştur. 1911 senesine geldiğimizde narsizm ile ilgili ilk psikanalitik makaleyi Otto Rank yazarak narsizmi kendine hayranlık duyma ve kibir olarak değerlendirmiştir. Sigmund Freud 1914 te “Narsizm Üzerine Bir Giriş” makalesinde özel olarak narsizme değinip bu kavramı incelemiştir. İlk defa 1968 de Heinz Kohut Narsistik kişilik bozukluğu terimini önermiştir ve onun önermesiyle şuanda bile DSM-IV-TR”de tanı kategorisinde yerini almaktadır. ICD-10”da ise “Diğer Özgöl Kişilik Bozukluklar” kategorisi başlığı altında yer almaktadır.²²

2.1.3.Narsizmi Açıklayan Kuramlar

Psikanalitik Kuram

Freud 1910 senesinin de yayınlanan “Three Essays On The Theory of Sexuality” (Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Makale) adındaki makalesinde ilk kez narsisizm’den kısa bir dipnot olarak söz etmiştir. Bundan dört yıl sonra yani 1914’te yayınlanan “On Narcissism: An Introduction” (Narsisizm Üzerine Bir Giriş) adlı makalesi Narsisizme dair ilk önemli çalışması olmuştur.²³ İlerleyen dönemlerde Modern psikanalizde bahsedilen narsisizmin temelleri Freud’un yazmış olduğu bu makaleye dayanmaktadır. Freud’un makalesiyle birlikte narsisizmle ilgili başlatılan çalışmalar ilerleyen yıllarda başka bilim insanlarının da araştırma konusu olmuştur. Ancak Freud narsisizmi bir durum olarak tanımlamış daha sonra Jung ve diğer başka araştırmacılar çalışmalarında narsisizmi devamlılığı olan bir olgu olarak değerlendirmişlerdir böylelikle narsisizmi tanımlamada fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır.²⁴

Anne ve çocuk arasında oluşan bağdan ötürü bebek kendini anneden bağımsız göremez. Aralarında gerçekteşen ayrışmanın olmaması kadını anne olarak değil de kendini annenin bir parçasıymış gibi görmesine sebep olur. Aynı cins

²² Özgür Karaçam, *İçimizde açan kibirli çiçek*, Psikeart Dergisi, 7, 2010, s.36-39.

²³Mary Lynn Rapiere, *An Interview Study Of Narcissistic Executives: Piercing The Corporate Veil of Narcissism In The Workplace*, Saybrook Graduate School and Research Center, 2005, s.22 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

²⁴Rapiere a.g.e., s.25

arayışına giren çocuk kendisine uygun bulup düşündüğü ve seçtiği kişinin tekrardan kendisi olacağı söylemi içine girmektedir. Bundan dolayı kendi benliğini sevme ihtiyacı içerisine giren kişi eşcinsellik açısından aynı, benzer olanı düşleyip arama ve kastrasyon gibi cinsel organa zarar veren işlemlerin reddini istemesi narsizmin temellerinin dayandığı alanlardan biridir.²⁵

Narsist birey kendisinde biriktirdiği içgüdüsel enerjiyi kendisiyle aynı cinsiyette olan hemcinsine yöneltip onunla paylaşmak isteği içine girdiğinde ortaya eşcinsel bir ilişki çıkabilir. Psikolojinin kuramcılarında biri olan Kernberg bu olayın yaşanasına “eşcinsel ikiz” adını verip bu açıdan değerlendirmiştir. Kişi kendisine yaptığı narsistik yatırımı bir zamanlar nasılsa yine aynı olmaya veya düşlediği gibi biri olmaya çalışmasına da dayandırabilir. Kernberg bu durumu da “heteroseksüel ikiz” olarak değerlendirir. “heteroseksüel ikiz” ile “eşcinsel ikiz” arasında daima görünmeyen gizli bir bağlantı vardır. Aslında bu durum bize eşcinselliğin kaynağının psikolojik olduğunu da göstermektedir.²⁶

Cambridge Sosyoloji Sözlüğü'ne göre, psikanaliz kuramı ve Sigmund Freud ile ilişkili olarak, gittikçe modernleşen toplum bireylerinin davranışsal olarak gösterdiği patolojik eğilimlerinin sebebi narsizm gösterilerek sosyolojiye dahil edilmiştir. Dışsal özelliklere önem veren ve Üretmekten çok tüketen bir topluluk olma sonucu olarak gösterilen narsizmin ortaya çıkmasının kamusal birliktelikte düşüş yaşanması, gereksiz ve üzücü bir şekilde bireylerin kendinde bir öz tatmin arayışına girmesinde önemli bir rolü vardır.²⁷

Kohut'un kendilik psikolojisi yaklaşımı kuramına göre narsizm

Heinz Kohut bireyin narsistik gelişimini iki boyutta inceleyip değerlendirmiştir. Birinci boyut büyükmeci kendilik ikinci boyutta ise idealleştirilmiş ebeveyn olarak ele almıştır. Aslında bu iki boyut kişilerin değer yargılarını, birçok şeye dair amaç ve ideallerini belirleyerek birbirine bağlı olarak kesişmeden ilerler. Bireyin bu gereksinimlerinin giderilmemesi gelişimsel aksamalara sebep olur.²⁸

Heinz Kohut kuramında kendiliğin önemini vurgularken aslında narsizm ile ilgili düşünce ve görüşlerinin ne kadar benzer olduğunu göstermiştir. Onun yaklaşımında

²⁵ Saffet Murat Tura, *Jacques Lacan, - Fallusun Anlamı kitabının Önsöz' ünden*, İstanbul: Altıkırkbeş, 2013, s.15-18.

²⁶ Nasio, J.D., *Psikanalizin Yedi Temel Kavramı*, Özge Erşen ve Murat Erşen (çev.), İmge Kitabevi, İstanbul, 2006, s.120-132.

²⁷ Cambridge Dictionary of sociology, B. Turner (Ed.), Cambridge, United Kingdom:Cambridge University Press, 2006.

²⁸ Anlı ve Bahadır, a.g.e., s.2.

kendilik, psikanalitik kuramın yapısal modeli içerisindeki mekanik anlamından sıyrılıp daha canlı, değişken ve yaşantısal bir yön kazanmıştır.²⁹

Kohut, aynı zamanda ancak birbirinden bağımsız bir şekilde gelişen bir nesne libidosu ve narsistik libidonun kendiliğin gelişiminde önemli bir rol oynadığını ileri sürmüştür. Bu gelişim sürecinde patolojik narsisizmi, yaşamın ilk yıllarında kendiliğin bir parçası ve uzantısı olarak algılanan ve ihtiyaç duyulan bir ötekini (anne, baba vs.) ifade eden kendilik nesnesi ile kurulan ilişkide, çocuğun ihtiyaçlarının doğru şekilde karşılanmamasıyla oluşan gelişimsel bir duraklama olarak ele almıştır.³⁰

Şema Terapi Modeline Göre

Young ve arkadaşları, narsistik kişilik bozukluğu olan kişilerin yalnız ve herkesten uzak kendi içinde bağımsız bir çocukluk geçirdiklerini, somut sınırların olmadığı ve sadece belli standartları karşıladıklarında kabul gördükleri bir alanda yaşamlarını sürdürdüklerini söylemişlerdir. Onlara göre şema modeli içerisinde narsistik kişilik gelişimine; yalnızlık, belli olmayan sınırlar, başkaları tarafından koşullu kabul görme, kullanılma gibi çocukluk yaşantıları eşlik etmiştir. Şema terapi yaklaşımına göre narsist bireyler duygusal olarak açlık yaşamış ancak herhangi bir fiziksel sorunla karşılaşmadan kendi çocukluklarında sevgi empati ve ilgiden yoksun olarak belirsiz sınırlar içinde büyümüşlerdir. Narsist bireylerin çoğunluğu kendileri fark etmeseler bile yakınları tarafından bencilce kullanılıp kendi istekleri gereğince yönlendirilmişlerdir. Böylece onaylanmak kabul ve değer görmek için önlerine sunulan koşulları yerine getirirler.³¹

Behary ise bu kişilerin küçüklükten giderilmemiş gereksinimler doğrultusunda sık karşılaşılan uyumsuz şemaların duygusal yoksunluk şeması, hak görme, kusurluluk-utanç, olduğunu ileri sürmüştür. Bu üç şemadan hak görme şeması kendini çevresindeki diğer insanlardan daha üstün, farklı ve ayrıcalıklı, Duygusal yoksunluk şeması; kişinin barınma, sevgi, ilgi, güven gibi gereksinimlerinin giderilmemesine dair beklentisini; kusurluluk/utanç şeması ise bireyin kendinde gördüğü eksik ve kötü yanlarını başkaları tarafından görülüp fark edileceğinden yana olan endişe ve korkusunu ifade etmektedir.³²

²⁹ Tangör, A. ve Dilsiz, A., *Kohut ve kendilik psikolojisi*, Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları, 1(3), 1996, s.367-394.

³⁰ Heinz Kohut, *Thoughts on narcissism and narcissistic rage. The psychoanalytic study of the child*, 27(1), 1972, s.360-400.

³¹ Jeffrey Young vd., *Schema therapy: A practitioner's guide*, The Guilford Press, New York, 2003, s.230-240.

³² Hannie van Genderen vd., *Theoretical Model*, The Wiley-Blackwell handbook of schema therapy: Theory, research, and practice, 2012, s.27.

Narsist kişilerde sık görülen bu şemalar dışında genellikle yetersiz öz denetim, güvensizlik/suistimal edilme, yabancılaşma gibi şemalarında olduğu da görülmüştür.³³

2.1.4. Narsizm Tanı Kriterleri

Narsistik kişilik bozukluğu 1980 yılında APA tarafından DSM-III'te şu tanı ölçütleriyle yerbulmuştur: Grandiyöz (görmeli, gösterişli) tarzda önemli ve eşi benzeri olmama duygusunu yaşantılama; başarı, güç, zeka, güzellik gibi kavramlara sınırsız bir biçimde sahip olduğuna inanma veya ideal aşk düşlemini kurma; olumsuz yaşam olaylarına tahammülsüzlük; herhangi bir sorumluluk almadan ayrıcalık ve hak talebi içerisinde olmak; eşduyuma olabildiğine az derecede sahip olmak hatta olamamaktır.³⁴ Ardından yıllar içindeki gelişmeler baz alınarak hazırlanan DSM-IV'de narsistik kişilik bozukluğu hazırlanmış ve en son olarak DSM-V'te narsizm tanı kriterleri aşağıdaki gibi yer almıştır.

DSM-V Narsistik Kişilik Bozukluğu Tanı Ölçütleri

Aşağıdakilerden en az beşinin bulunduğu, erken ergenlik döneminde başlayıp, değişik koşullar altında ortaya çıkan büyüklenme (fantezi ya da davranışta), övülme gereksinimi, empati yoksunluğu ile seyreden kişilik tarzı:

1. Kendi önemini abartma ve büyüklenme (örneğin, başarı ve yeteneklerini abartır, başarılarından daha fazla dozda üstün görülmek, beğenilmek ister).
2. Sonsuz başarı, güç, güzellik ve ideal aşk ile ilgili fantezilerle uğraşma.
3. Özel ve biricik olduğuna ve sadece özel, yüksek mevkideki kişi ya da kurumlarca anlaşılacağına, sadece onlarla ilişkiye geçmesi gerektiğine inanma.
4. Aşırı övgü gereksinimi.
5. Hak iddia etme: örneğin nedensiz şekilde kendisine özel tedavi yapılacağı inancı ya da onun beklentilerine otomatik olarak uyum sağlanacağı beklentisi
6. İstismarcılık: Kendi amaçları için başkalarını kullanma
7. Empati yoksunluğu: Başkalarının duygu ve gereksinimlerini fark etmeye isteksizlik.
8. Genellikle başkalarına haset etme ve onların kendisini kıskandığına inanma
9. Kibirli, gururlu davranış ve tutumlar.

³³ Campbell Keith ve Joshua Miller, The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments, John Wiley & Sons, 2011, s. 445-454.

³⁴ Richard Hyman, *Political Economy of Industrial Relations: Theory and Practice in a Cold Climate*, Springer, 1989, s.234.

2.1.5. Narsizm Türleri

a) Bedensel/Ahlaksal Narsizm

Bedensel narsizmin en belirgin özelliği kendini beğenme duygusunun olmasıdır. K. Abraham'ın "olumsuz narsizm" diye belirttiği narsizm olgusuyla benzer yönleri bulunmaktadır. Örnek verecek olursak birey yardıma ihtiyaç duyan birisi için çabalayıp ona iyilik yapar gibi görünüyor ancak göstermiş olduğu bu çaba ve iyilik tamamen kendi benliğini tatmin etmek içindir. Aslında bu davranışın altında yatan sebep insanların onun iyiliğini, fark edip hayran olmasını sağlamaktır. Bir ortamda mutlaka kendini ön plana çıkartan bunu davranışlarına konuşma tarzına hal ve hareketlerine yansıtan kendini gizlemiş narsistler vardır. Herhangi bir sohbette veya toplu bir görüşmede başkalarını dinliyor gibi görünseler de aslında başkası onun umurunda değildir. Çünkü asıl işi kendisidir ve kendisiyle ilgilenir. Çevresindeki başarılı, güzel, yetenekli yani olumlu özelliklere sahip kişileri kıskanırlar ve onların kendisinden üstün olmasına katlanamayıp aşağı duruma çekme gayreti içinde olurlar. Gücünü bu yönde harcarlar. Başka kişilerin yaşantısını kendi düzenine göre şekillendirmeye çalışırlar. Yapılan hiçbir yanışı affetmezler. Başkalarının mutsuz olması onları mutlu edebilir. Hatta bu durum onların zevk kaynağı da olabilir. Bedensel narsizmi olan kişi kendini beğenme duygusuyla hareket ederek herkesin onu büyük bir övgüyle anlatmasını ve onunla ilgilenmesini ister çünkü bu durum bireyin içindeki duygulara dokunmaktadır. Bütün gün sıkılmadan kendisiyle yansısıyla yaşamaktadır. Bu durumun kendine meslek haline getirip çok iyi yapmaya başlamıştır. Bir ortamda gereksiz konulardan bahsedip önemsiz bir işle ilgilenenler bile sanki çok hayati bir durummuş gibi ciddi bir şekilde yaptığı işi önemser. Bu durum onun kendini dünyadan ne kadar soyutladığını ve uzaklaştığını göstermektedir.³⁵

b) Tehlikesiz Narsizm

Narsizm türlerinden biri olan tehlikesiz narsizm bireyin ortaya çıkardığı bir ürün ile ilgili ya da yaptığı, başardığı bir işle ilgili kendi çabası veya eseriyle övünmesini anlatabiliriz. Heykeltıraş olan birinin kendi eseriyle övünmesi bu duruma güzel bir örnek olur. Bu durumun süreklilik arz edebilmesi için eserin gerçeklikten uzak olmadan kişinin çalışması gerektiğini ifade eder.³⁶

³⁵Erich Fromm, Sevginin ve Şiddetin kaynağı, Çev. Yurdanur Salman, Nalan İçten, Payel Yayınlar, İstanbul, s.62-96.

³⁶Fromm, a.g.e., s.68-96.

c) Irksal Narsizm

Irksal narsizme geçmişte yaşanan Hitler Almanyası ve bugünde Amerika'nın Güneyinde yaşanan bölgeyi bu duruma örnek gösterebiliriz. Her yerde ırksallık kendini başka ırklardan, insanlardan üstün görüp diğer milletleri, inançları, farklılıkları görmezden gelip yok sayan bir anlayış maalesef görülmektedir. Toplumda görülen siyah-beyaz, Müslüman-yahudi, Katolik-ortodoks kavgalarının yaşandığını baz alırsak bu tür bir narsizm de din, mezhep, ülke, soy, renk gibi kavramları da değerlendirebiliriz. Bunların temelinde başka dinden, mezhep, soy veya aileden olanlara tahammül etmemek olmaktadır. Tahammül duygumuzu kaybettiğimizde toplumsal narsizmin başka bir türü olan irksal narsizm gibi huzur bozucu hastalıklı bir salgın ortaya çıkabilir. Belki de bu yüzdendir ki insaniyet duygusu evrensel ahlak kuralları ölçüsünde değerlendirilmiştir.³⁷

d) Normal Narsizm(Sağlıklı Narsizm)

Narsizm terimi aslında kişinin varoluşsal olarak hayatında zevk ve acı hissetmesi esasına dayanır. Böylelikle bireyin var oluşu hayatla olan bağlantısı haz üretmesi ve çevreyle, insanlarla yeteri kadar uyumlu olması normal narsizmin temelini oluşturuyor. Rozenbaltt'a göre kişi her gün yaptığı işlerden keyif alıp memnunsay, toplum ve toplumun ondan beklentileriyle baş edebiliyorsa, üretip ve başardığı bir iş üzerinden gurur duyuyorsa kendindeki bir eksiklik veya yanlışlıktan dolayı kızgınlık utanç gibi duygularını denetleyebiliyorsa bu sağlıklı bir narsizmdir. Kişi ne yaptığını biliyorsa bu yüzden kendine eleştirinin onu etkilemesine izin vermemesi normal narsizm olarak değerlendirilmiştir.³⁸

Aslında narsizm bireyin hayatına devam edebilmesi için gereklidir. Aynı zamanda da yaşam için tehlikeli olabilmektedir. Kişi kendi gayretiyle üretip ortaya çıkardığı ürünle gurur duyabilir zaten bu da normal narsizm olarak görülmektedir. Ayrıca başarıya karşı olan bu ilgi bireyin çalıştığı zaman dilimi, ortam ve malzemelere de gösterilen ilgiyle aynı ölçüdedir. Zaten narsistlerin çoğunda işleyiş bu şekildedir. Öz severlik olarak adlandırılan narsizmi kendinde bulunduran kişiler devamlı olarak güçlü olma ve güç kazanma arzusu içindedirler.³⁹

³⁷ Erich Fromm, *Escape from freedom*. Macmillan, 1994, s.98.

³⁸ Mel Rosenblatt, *Effective tutoring and school improvement*, Pastoral Care in Education, 20(4), 02, s.21-26.

³⁹ Fereshteh Farzianpour vd., *Evaluation of the Self-Esteem Managers in Clinical Wards of Hospitals Affiliated to Tehran University of Medical Sciences*, World Applied Sciences Journal, 16(5), 2012, s.686-92.

Burada kişi elde ettiği zafer veya başarıdan sonra kendisine yöneltilen haklı bir övgüye layık olduğunu düşünür. Tabiki de her bireyde normal olarak olabilir. Hatta bazı araştırmalar sonucunda her bireyde normal narsizmin olması gerektiğine ve bu durumun ruh sağlığına güzel pozitif etkiler bıraktığına dair bulgulara rastlanılmıştır.⁴⁰

e) Patolojik Narsizm

Araştırmacılar yaptıkları çalışma sonucunda narsistik kişilik özeliklerinin oluşmasının temelinde çocuklukta yaşadığı deneyimler olduğu kanısına varmışlardır. Çocuklukta yaşanılan acı tecrübeler bireyde var olan sağlıklı narsizmi kronik bir şekle getirebilir.⁴¹

Kişide kronikleşen narsizmin ne seviyede olduğunun bilinmesi için enerjinin yönlendirildiği nesnenin pozisyonuna bakılmalıdır. Sonuç olarak kişinin ürettiği kendi çabasıyla ortaya çıkardığı bir nesne yerine zaten var olan ve önceden sahip olunan bir nesneyse eğer var olan narsizmi dengeleyecek herhangi bir şey olmadığı için kişideki narsizm kişilik bozukluğu olarak ele alınmalıdır. Psikodinamik (davranışların altında yatan etkenlerin incelenmesi) görüşüne göre, çocukluk çağında yaşanan; korku, başarısızlık, bağımlılık gereksinmelerinin ebeveyn yokluğu ya da rahatsızlıkları sonucu, ihmal, eleştiri, ya da alayla karşılıklı görmesi, patolojik narsisizme yol açmaktadır.⁴² Kohut ise kişinin benliğindeki düşük öz saygı yaşadığı depresyon hissettiği derin değerersizlik duygusu reddedilmenin ortaya çıkardığı korumacı ve telafi edici yapılar tarafından kliniksel olarak tanımlanmış başkasında güven duygusu yaratma gibi temel kusurlar patolojik narsizim olarak tanımlanmıştır.⁴³

Bireydeki narsizmin patolojik olduğu durumlarda benliğini daha iyi tutabilmek için çevresinin geri bildirimlerine fazlaca ihtiyaç duyar bu süreçte oluşan bu duygusunu etrafına zıt davranışlarla yansıtır. Ancak kendine karşı müthiş özgüvenli olup bir başkasında ki geri bildirimleri önemsemez gibi davranmayı seçerler.⁴⁴

Patolojik narsisizmi kendilerinde bulunduran kişiler emin bir tavırla başkalarının düşüncelerini takmıyor gibi görünseler bile içsel olarak başkalarının düşünce ve yorumlarına aık kişilerdir. Aslında bu bireylerin kendinden emin duruşları, abartılı davranış ve güvenlerinin tersine kendisine güvenmeyen içsel

⁴⁰Keith Campbell ve Foster Joshua, *The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies*, The self, 2007, s.115-138.

⁴¹Rozenblatt, a.g.e., s.53.

⁴², Cengiz Güleç ve Ertuğrul Kroğu, *Psikiyatri Temel Kitabı* cilt 2 , 1992, s. 102-104

⁴³ Neşe Gülmez, *Narsistik Liderlik*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul, 2009, s.34 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁴⁴ Otto Kernberg, *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*, Jason Aronson, New York, 1975, s.241.

süreçleri hassas kişiler olduğunun göstergesidir. Bunun sonucunda patolojik narsizmin en önemli yanı bireyin çevresinden gelecek olan düşünce ve yorumlara muhtaç olup onlarla beslenmesidir.

Patolojik narsisizm kavramına ilk kez 1980'de APA'nın yayınladığı DSMIII (Diagnostic and Statistical Manuel of Mental Disorders) te ve onu takip eden diğer basımlarında narsistik kişilik bozukluğu tanı kategorisi kapsamında yer verilmiştir.

f) Somatik ve Serebral Narsizm

Yapılan bazı çalışmalara baktığımızda narsizmin türleri arasında serebral ve somatik narsizmi de görmekteyiz. Somatik ve serebral narsizmin birbirinden ayrılan en önemli noktası narsistik desteklerinin nerden doğduğudur. Serebral narsizm de kişi kendisinin zekası, başarısı ve üretkenlik gibi özellikleriyle övünürken somatik türde ise tamamen dış görünüşünde ki özelliklerinden ve cinsel maharet veya tecrübelerinden beslenir. Narsist kişiler kendilerinde abartıkları gibi uygun başarılar bulundurmadığı halde üstün olarak görülüp tanınmak isterler.⁴⁵

2.1.6. Narsistik Kişilik Envanteri Alt Boyutları

Narsizm kavramı direkt olarak bireyin benliğiyle benlik duygusuyla alakalı olduğu için dışarıdan benlik değerine zarar geldiğinde veya tehdit eden yaşantılar olduğunda narsistik bozukluk olmayan insanlarda bile bazı narsistik tepkiler olabilir. Teşhircilik, iddiacılık, inatçılık, eleştirelilik, böbürlenme konjonktürel narsistik tepkilerden bazılarıdır. Bazı zamanlarda narsistik tepkiler veren ve bunu davranışlarıyla gösteren kişilerde narsistik kişilik bozukluğu vardır diyemeyiz.⁴⁶

Narsisistlerin ayırt edici özellikleri aşağıda yedi maddeler halinde açıklanmıştır.

Otorite: Narsist kişilik bozukluğu olan kişi bir başkasına bağımlı olmayı red edip bu durum karşısında kaçmak için kendi otoritesini sağlamaya çalışarak bu inancın gelişmesine neden olur. Bu motivasyon otorite boyutunu geliştirirken, dışadönüklük, yakınlık, sosyal cesaret ve baskınlık gibi pozitif kişilik özelliklerini de bireyde besler. Böylelikle otorite boyutu, narsist bireyin uyumlu ve pozitif yönü olarak ortaya çıkar.⁴⁷

Teşhircilik: psikanalitik yaklaşımına göre bireyin oedipal çatışmasında başarısız olması teşhircilerin bir özelliğidir. Onlara göre anne sevgiyi ifade eder ve anneden ayrılma korkusunun yanında baba tarafından iğdiş edilme korkusunuda yaşarlar. İğdiş

⁴⁵ Salih Atay, *Çalışan narsist: örgütler, liderler, yöneticiler ve astlar*, Namar Yayıncılık, İstanbul, s.41-74.

⁴⁶ Nancy McWilliams, *Psychoanalytic diagnosis: Understanding personality structure in the clinical process*, Guilford Press, 2011, s.99

⁴⁷ Laura Bogart vd., *Feeling superior but threatened: The relation of narcissism to social comparison*, Basic and applied social psychology, 26(1), 2004, s.35-44.

edilme korkusunu atlatıp babayla özdeşim kuramazlar ve bu korkuları devam eder. Davranışçı temelli açıklamalara göre teşhirciler, ergenliklerinin ilk zamanlarında cinsel zevki teşhircilikle özdeşleştirip bazı deneyimler yaşarlar. Buna benzer başka deneyimlerde yaşayarak teşhircilik ve cinsel haz arasındaki bağ pekiştirilmiş olabilir. Bireydeki sosyal ilişkinin zayıflığı veya eksikliği de teşhirciliğin gelişimine sebep olur.⁴⁸

Narsisist bir kişi kendinde değer verdiği, başarılı görüp ve sahip olduğu diğer önemli özelliklerini göz önünde tutmakta ayrıca görüp duyduğu tüm güzel şeyleri kendisiyle özdeşleştirmekte oldukça uzmandır. Bu insanlar dış görünüşlerini gösterip sergilemekten çekinmezler çünkü bedenlerinin görünüşü onlar için önemlidir. Lasch'in modernleşen toplumun narsizmi güçlendirdiği düşüncesi aynalar ve tüketim toplumunda var olan kameraların varlığıyla örtüşmektedir. Narsist bireyler aynalarla dolu spor salonları ve alışveriş merkezleri gibi yerlere giderek mutlu olup kendilerini iyi hissederler. Günümüzde hemen herkesin telefonlarıyla yaptığı öz çekim, o kişilerde azıcıkta olsa narsistik özellik bulundurduğunun göstergesidir.⁴⁹

Sömürücülük: Narsistlere göre tüm ilişkiler sömürücülükle ilgilidir. Sömürücülük karşımıza birçok şekilde çıkabilir ancak en sık görülen şekli başkalarının duygu ve düşüncelerini önemsemeden kendi çıkarları için onlardan fayda sağlamaktır. Narsist kişilik bozukluğu olan kişi doğrudan kendini belli ederek başkasına yanaşır onu sömürmez, kendi çıkarını gizleyerek her şeyi kafasında kurguladıktan sonra bunu tavır ve davranışlarına yansıtarak yapar. Bu durum narsist bireyin eğitim veya zekasına bağlı olarak artan bir şekilde karmaşıklaşır ve bunu başkasının dışarıdan görüp anlaması neredeyse imkansız bir hal alır.⁵⁰

Hak İddia Etme: genellikle çalışan narsist bireylerin herhangi bir sorumluluk hissedip bunu yerine getirmeden kendilerine ayrıcalıklı, başkalarından farklı ve özel davranılmasını bekleyip bunu istemeleriyle ilgilidir. Çevresinde ki insanlardan sürekli ilgi isteyip bunu arzuladıkları kadar onların duygu ve yetenekleriyle ilgilenmezler hatta hiç umursamazlar. Onların bu özelliğinden dolayı topluca olan işlerde veya takım motivasyonu gerektiren yerlerde çalışmaları çok daha zorlu bir sürece dönüşmektedir.

Kendine Yeterlilik: Narsist kişilerin diğer bir özelliği olan kendine yeterlilik, narsizmin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Kernberg'e göre, zorlu ve ağır yaşam

⁴⁸ Davidson, G. C., Neale, J. M., Kring A. M., **Abnormal Psychology**, 9th Edition John Wiley & Sons: USA, 2003, s.12.

⁴⁹ Christopher Lasch, **Narsisizm Kültürü**, Çev. S. Öztürk, ve Ü. Yolsal, Bilim ve Sanat, Ankara, 2006, s.98.

⁵⁰ Salim Atay, **Çalışan narsist: örgütler, liderler, yöneticiler ve astlar**, Namar Yayınları, İstanbul, 2010, s.121-131.

şartalarına karşı kendinde oluşan aciz ve çaresizlik duygularını bastırıp bunu yenemeyen birey, dışarıdan mükemmel ve kimseye muhtaç olmayan, üstün bir benlik imajına bürünmektedir. Böylelikle, iddialı, bağımsız, kendine güvenen ve sürekli başarılı olma ihtiyacı içinde olan bir durumu temsil eden kendine yeterlilik gelişim göstermeye başlar.⁵¹

Üstünlük: Narsistlerin diğer bir özelliği de özsaygılarının temelini oluşturan üstünlük duygularının olması, üstünlük boyutunu narsizmin vazgeçilmez önemli yapı taşı haline getirmektedir. Aslında kendini üstün olarak gören bireyin bu tutumunun altında kırılabilir bir benlik vardır. İçsel olarak üstünlük duygusunu yaşayan birey başkalarının bunu ona hissettirmesine en önemlisi çevresinin onaylanmış bir üstünlüğüne muhtaçtır. Üstünlük duygusu içinde olan birey devamlı en iyiye yönelir ve en iyiyle ilişki içinde olur. Örnek verecek olursak kalabalık bir ortamda başka biriyle değil de sadece yönetici ile konuşmak konusunda ısrarcı olmak ya da alanında en iyi olan avukatla çalışmak gibi. Başkalarından gelen aşırıya kaçan takdir ve taltiflere ayrıca herkesten daha üstün olduğunu insanların bilmesine ihtiyaç duyma söz konusudur.⁵²

2.1.7.Narsist Ebeveynler Ve Çocuk İlişkileri

Anne bebeğini dünyaya getirdiğin de bebek annesiyle olan ilişki üzerinden dünyayla bağlantısını kurar. Bu yüzden insanın ilk iletişim ve ilişki kurduğu kişi annedir. Tüm ihtiyaçlarını annesi sağladığı için kuramsal olarak anne bebeğin kendilik simgesini oluşturur.⁵³

Narsist kişilik bozukluğuna sahip olan kişiler ebeveyn olduklarında çocuklarına farklı davranıp her biriyle ayrı bir iletişim tarzı oluştururlar. Çocukları arasında ayrımcılık yapıp taraf tutarlar. Ailesini en iyi yansıtan kişi, çocuklarından en zeki en güzel veya yakışıklı yani en kutsal olandır ve narsist ebeveynle arasında özel ve güzel bir ilişki vardır. bunun yanında mutlaka çocuklarından birini hayal kırıklığı olarak değerlendirip ötekileştirirler. Önemledikleri çocuk yetişkin olup büyüdüğünde ebeveynlerinin ilgi ve sevgisinin koşullu olduğunu ancak o zaman fark edebilir.⁵⁴

⁵¹ Robert Raskin ve Howard Terry, *A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity*, Journal of personality and social psychology, 54(5), 1988, s.890.

⁵² Wonneberg, D. A., *The Nature of Narcissism and the Gaze: Narcissism, Aggression and Aging*, Substance, 18(1), 2007, s.74-78.

⁵³ Heinz Kohut, *The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders*, University of Chicago Press, 2013, s.321.

⁵⁴ Webb jonice, *Çocuklukta ihmalin izi: boşluk hissi*, Sola unitas Academy, 2018, s.41-44

Köroğlu ve Bayraktar'a göre narsistik kişilik bozukluğunun ortaya çıkma sebebi; bireyin daha küçük yaşta annesini kaybetme ya da annesi tarafından reddedilmiş veya terkedilmiş olması nedeniyle, anneyle empati kuramamasından kaynaklandığını söylemişlerdir.⁵⁵

Klinik deneyimlerinde yola çıkarak Kernberg, narsisizmin temelinde ebeveyn stillerinin etkili olabileceğini söylemiştir. Umursamaz, itici, ilgisiz, reddedici ebeveyn tutum ve davranışlarından dolayı, bireyin benliğini terk edilme ya da yeniden reddedilmeye karşı koruyabilmek amacıyla narsizmi ortaya çıkan bir savunma aracı olarak görmüştür. Ayrıca Kernberg narsist olan ebeveynlerin yine narsist çocuklar yetiştirdiklerini bu yüzden narsizmin kuşaktan kuşağa geçtiğini söylemektedir. Yani ebeveynler kendi anne-babalarından gördükleri çocuk yetiştirme tutum ve tarzlarını yine kendi çocuklarına aktarma eğilimindedirler. Sonuç olarak narsizmin oluşmasına sebep olan ebeveyn tutumları öğrenilip aktarılabilir.⁵⁶

Ebeveyn tutum ve biçimlerinin anne ile bebek arasındaki iletişim ve etkileşiminin narsizmin oluşmasında önemli bir yere sahip olmasının yanında, narsistik kişilik bozukluğunun oluşumunda genetik faktörlerin de %45 ve %80 oranında etkili olabileceği ifade edilmektedir.⁵⁷ Saldırganlık, engellenmeye tahammül edememe, aşırı hassasiyet, düşük ya da yüksek kaygı düzeyi gibi duyu durumlarının narsizmde kalıtımsal özellikler taşıyabileceği vurgulanmaktadır. Ancak narsizmin oluşumunda rol alan kalıtımsal ve çevresel faktörler birbirinden bağımsız olarak değil birlikte etkileşim kurarak var olmaktadır. Narsizm özelliklerine kalıtımsal bir yatkınlıkla dünyaya gelen kişiler, yaşam süreçlerinde karşılaşacakları reddedici olan ya da aşırı değer veren ebeveyn yapısıyla ve diğer çevresel faktörlerin etkisiyle yetişkinlikte narsistik özellikler gösterebilecekleri gibi, uygun ebeveynlik stilleri ve çevresel koşulların etkisiyle genetik olarak aktarılmış narsistik özelliklerin ortaya çıkmasından korunmuş olabilirler.

⁵⁵ Ertuğrul Köroğlu, ve Bayraktar, S., **Kişilik bozuklukları**, HYB Yayıncılık, Ankara, 2007, s.241.

⁵⁶ Otto Kernberg, **Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm**, M. Atakay (çev.) İstanbul: Metis Yayınları, İstanbul, 2012, s.79.

⁵⁷ Kerry Jang vd., **Heritability of personality disorder traits: a twin study**, Acta Psychiatrica Scandinavica, 94(6), 1996, s.438-444.

2.1.8. Çocukluk Dönemleri

Çocuğun sütten kesilmesi (anne memesinden ayrılması) genelde kötü bir deney olarak adlandırılır ve çocuk için acı bir gerçeği ifade eder. Annenin yapması gereken başka işler olmakta ve çocuk artık sevginin merkezi olmaktan çıkmaktadır. Ancak çocuğun sütten kesilmesi döneminin çok iyi yönetilmesi gereken bir ayrılma dönemi olduğu da bilinmelidir. Aksi takdirde, daha sonraları kişilik bozukluklarının ortaya çıkmasına neden olabilir. Winnicott'a göre, memeden ayrılmayı fiziksel ilişkinin kesilmesi şeklinde değil de mimikler veya işaretlerle yapma daha isabetlidir. Böylece çocuk ayrılabilmeye, farklılığı ve gerçekleri öğrenme yeteneğini geliştirmeye başlar. Böylece, çocuk kendisini geliştirme aşamasında dil öğrenmeye başkalarının isteklerini anlamaya ve onlarla ilişki kurmaya çalışır. Bu aşama yansıtma aşaması olarak adlandırılır.⁵⁸

Bebek dünyaya geldiğinde, bilişsel ve duygusal yönden olgunlaşmamıştır. Bebeğin ilk nesnesi, tüm dikkatini ve algısını ondan gelen duyumlara odakladığı minik bedenidir. Büyüyüp geliştikçe, annesiyle kurduğu ortak yaşam ilişkisi içinde, annenin kendisinden ayrı bir nesne olduğunu kavrar. İkincil nesnesi olan annesiyle girdiği etkileşimde bebek göstermeci-büyükleme kendilik işlev biçimindedir. Kendi varlığını gösterme, beğeni toplama gereksinimi ve arayışı, libidinal bir güç ile beslenir. Yaşamın ilk döneminde duyumsadığı kendisinin ne olduğunu adeta anneye sormaktadır. Anneden beklentisi: "Ben mükemmelim ve sen benim hayranımsın" biçiminde özetlenebilir. Annesiyle kurduğu ilişkide bebek, bedensel ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmasından duyduğu hoşnutluğu annesine yansıtır. Gülüşleri, hizmetinden dolayı annesine sunduğu teşekkürü simgeler. Bebeğin varlığıyla coşku, haz, kıvanç duyan ve bu güdülenmeyle bakım veren bir annenin aynalayıcı tutumu, bebek için yaşamsal öneme sahiptir. Annenin gözlerinden yansıyan ışığı: "Evet, sen mükemmelimsin, ve ben sana hayranım" iletisini taşır.⁵⁹ Bebek, anne aynasından yansıyan bu ışığın içine gömülmüş olan kendi görüntüsüyle özdeşim kurar. Bu, kendisi hakkında zihninde oluşan ilk değerlendirmedir. Bebeğin göstermeci-büyükleme kendiliği, ancak bu tür bir aynalamayla olgunlaşabilir ve gelişimin ileri dönemlerinde şiddetli istek unsurlarına dönüşür. Işıltı yoksa gelişim aksar. Narsistin her türlü gereksinimini iskalayan annesinin, donuk bakışları gibi.

Kernberg'e göre normal çocukluk ve yetişkinlik narsisizmi ile patolojik narsisizm birbirinden çeşitli yönleriyle ayrılmaktadır. Patolojik narsisizm ise çocukluk narsisizminin benlik saygısı düzenleme mekanizmalarına geri dönüş, sevilme

⁵⁸ Jacques Lacan, *Écrits: a Selection, trans*, Alan Sheridan. London: Tavistock, 1977, 1977.

⁵⁹ Heinz Kohut, *J Amer Psychoanal*, Introspection, Empathy, Psychoanalysis, 1959, s.102.

istediği gibi başka insanları seven insanlarda olduğu gibi kendilik ve nesne işlevlerinin yer değiştirmesi ve klinik psikiyatride en zorlayıcı sendromlardan biri olan narsistik kişilik bozukluğu olmak üzere üç şekilde ele alınmaktadır. Patolojik kendini sevme, kendini merkeze alma ve sürekli kendinden bahsetmeyle kendini göstermektedir. Bu durum büyülenme gösterileri, teşhircilik eğilimi, üstünlük hissi, düşüncesizlik ve aşırı hırslı olma gibi özellikleri barındırmaktadır. Ayrıca narsistik eğilimi olan kişiler başkalarının kendine hayran olması konusunda aşırı bağımlılık gösterilebilmektedir.⁶⁰

2.2. SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ PROBLEMLERİ

Kişiler hayatları boyunca pek çok kabiliyet gerektiren olaylarla karşılaşmaktadırlar. Kişilerin bu olayların üstesinden gelebilmeleri için planlı ve başarılı olma hususunda kendilerine dair sahip oldukları inanç Bandura tarafından yetkinlik olarak tanımlanmıştır.⁶¹ Kişinin yetkinliğini Fuchs ve Schwarzer kendilerini ifade etme, duygu ve ortaya koydukları hareketlerin ortaya çıkmasını sağlayan özelliklerden olduğunu ifade etmişlerdir.⁶² Kişilerin yetkinliğe ulaşabilmeleri için sağlam bir iradeye ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu iradeye sahip kişilerin diğer kişilere oranla motivasyon ve performansının yaşamlarının her alanında daha fazla olacağını ifade etmişlerdir.

Sosyal-duygusal gelişim temelinde çocuğun hayatına etki ettiği görülmüştür. Yetişkinlik döneminde de etkileri devam etmektedir. Çocukluk döneminden yetişkinliğe doğru devam eden süreçte sosyal-duygusal gelişimin okul öncesi eğitim bakımından istenilen düzeyde olabilmesi için birçok beceriye sahip olması gerekmektedir. Duygu düzenleme ve sosyal yetkinlik bu beceriler içinde yer almaktadır.⁶³

Kişilerin davranışlarını güdüleyen etkenlerden bazıları ve sosyal çevreye karşı etkili olma ve sosyal yetkinlik becerisidir.⁶⁴ Ergenlerin ve çocukların sosyal gelişimi açısından sosyal yetkinlik ayrı bir öneme sahiptir. Bu dönemde çocuğa sosyalleşme açısından gelişimin sürecine dair birtakım ödevler verilmektedir. Kişilerin ergenlikten

⁶⁰ Otto Kernberg, *Aggressivity, Narcissism, and self-destructiveness in the psychotherapeutic Rela: New developments in the psychopathology and psychotherapy of severe personality disorders*. Yale University Press, 2008 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁶¹ Albert Bandura, *Social Foundations of Thought and Action: A social cognitive theory*, Prentice-Hall, Inc., 3. Baskı, New York, 1986, s.94-207.

⁶² Ralf Schwarzer ve Reinhard Fuchs, *Self-efficacy and Healthbehaviors. To Appear in: Conner M, Norman P. Predicting Health Behavior: Research and Practice with Social Cognition Models*, Open University Press, Buckingham, 1995, s.64-98.

⁶³ Laura Getermuth Anthony vd., *The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom*, Infant and Child Development, 14(2), 2005, s.133-154.

⁶⁴ Frank Gresham, *Social skills and self-efficacy for exceptional children*, Exceptional Children, 51(3), 1984, s.253-264.

sonraki ilişki ve kişilerle olan etkileşiminin belirlenmesi ergenlik döneminde ulaşılmış olduğu sosyal yetkinlik becerisine bağlıdır. Sosyal yetkinlik beklentisi kişinin kendi becerisine bağlı gelişen performansı sonucu hakkında kişinin kendilik beklentisi adı altında ifade edilmektedir.⁶⁵

Kişilerin kendi çevreleriyle olan etkinlikleri, deneyimleri ve en önemlisi duygusal açıdan paylaşım içinde olduğu kişiler sosyal etkinlik inancının oluşmasında etkilidirler. Ergen kişilerin sosyallik düzeyinin ebeveynleriyle olan ilişkilerine bağlı olduğu görülmektedir.⁶⁶

Sosyal yetkinlik kişilerin güven ve inançlarının yaşamları süresince karşılına çıkan zorluklara karşı çözüm bulabilmede kendilerine yaklaşımı tanımlamaktadır.⁶⁷ Çorbacı ise; kişinin kendisini ve ilişkilerini yönetebilmesinin onun sosyallik açısından yeterliliğe sahip olup olmadığını sergilediğini düşündüğünden sosyal yetkinlik kavramını bu şekilde tanımlamıştır. Kişinin kendini ifade etmede yetkin olması, kendine dair özgüven içinde olması çevresiyle sosyal açıdan iç içe olmasıyla ve çevresindeki kişilerle olumlu ve sağlam bir bağlanma oluşturması sosyal olarak yetkin olabilmesi açısından önemli etkenlerden bazılarıdır.⁶⁸

Sosyal yetkinlik terimi kişilerin kendi gelişimlerinin iki yönünün iç içe geçmesini ifade etmektedir. Bu terim erken çocukluk çağında sosyal açıdan beceriye sahip olmayı, yaşlılarıyla olan etkileşimi ve sosyal açıdan beceri gibi sosyalliğin yetkinliğini içinde barındırır.⁶⁹ Bu alan için yapılan araştırmalarda sosyal yeterlilik; okul ortamında veya normal bir sosyal ortamda ortaya koyduğu yeti ve davranış olarak ifade edilmektedir.⁷⁰

Schunk iki değişken üzerinde durmuştur. Kişinin sosyal yetkinlik inancının gelişmesinde hem sosyal açıdan hem de dolaylı olarak yaşadığı yaşantılardan oluştuğunu düşünmektedir. sosyal kıyaslama, akran örnekleri dahil olmak üzere Kişisel gelişimdeki idrakın oluşumunu etkilemektedir. Dikkat edilmesi gereken husus

⁶⁵ Jennifer Connoly, **Social self-efficacy in adolescence: Relations with self-concept, social adjustment and mental health**, Candian Jurnal of Behavior Science Review, 21(3), 1989, s.258-269.

⁶⁶ Priscilla K.Coleman, **Perceptions of parent-child attachment, social self-efficacy and peer relationships in middle childhood**, Infant and Child Development, 12(4), 2003, s.351-368.

⁶⁷ Gresham a.g.e., s.253-261

⁶⁸ Abdalbaki Gemi, **Lise son sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyini etkileyen bazı faktörler**, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa, 1997, s.41-53 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁶⁹ Trawick Smith, **Early childhood development, Erken çocukluk döneminde gelişim**, Çev: B. Akman, Nobel Akademik, Ankara, 2014, s.298

⁷⁰ Fatma Başak Altay ve Ayşen Güre , **Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler**, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,12(4), 2012, s.2699-2718.

ise kişiye yüklenen sorumluluğu yerine getirip getiremeyeceğine dair hükümleri yok ise veya bu konuda tecrübeleri sıfır denecek kadar az ise dolaylı yaşantılara daha duyarlı olmaktadır. Yani sosyal yetkinlik seviyesinin gelişmesinde büyük oranda rol oynayan durumlardan olan aile, arkadaş ve öğretmenlerden görülen davranışlar etki etmektedir.⁷¹

Sosyal yetkinliği özetle kişilerin kendi çevrelerindeki bireylerle kalıcı ve olumlu ilişkiler oluşturabilmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Bunun yanı sıra kişilerin başarılı ilişkiler oluşturabilmesi ve kendi çevreleri tarafından kabul görmelerini sağlayan davranış, beceri ve duyguların tamamı 'sosyal yetkinlik' olarak tanımlanabilir. Bu sosyal yetkinliğin sosyal değerleri ve sosyal becerileri içerdiği söylenebilir. Kişilerin çevresindeki insanlarla pozitif ve etkili ilişkiler kurabilmesine yönelik beklentisi şeklinde belirtilebilecek olan sosyal yetkinlik beklentisi ise Connly tarafından; kişinin sosyal etkileşimlerinde bireysel becerilerine bağlı olarak ortaya koyduğu performansa ilişkin, kendisine dair değerlendirmesi şeklinde tanımlanmaktadır.⁷² Bilgin kişinin içinde bulunduğu ilişkilerde yeterli seviyede tepkileri algılamasını sosyal yetkinlik beklentisi olarak ifade etmektedir.⁷³

Sosyal yeterlilik; kişinin davranışlarında iş birlikçi tutumlar sergilemesi diğer insanlara karşı gülümseyebilen, yaşlılarının davranışlarına uyma ve açık iletişim kavramlarını barındırdığı görülmüştür. Yani sosyal yeterlik;

- Yaşlılarla olan pozitif ilişkiler
- Öğretmenle olan pozitif ilişkiler
- Yaşlılarla olan negatif ilişkiler
- Öğretmenle olan negatif ilişkiler
- Katılımcı olmayan davranışlar

Şeklinde toplamda beş farklı boyutta değerlendirilir.⁷⁴ Çocuklar oyun oynadıkları ortamda yaşlıları ile olan ilişkileri sonucu sosyal yeterliğe dair bilgiyi gözlem yoluyla elde ederler. Çocukların sosyal yeterliliğine ilişkin önemli etkenlerden biride yaşlıları tarafından nasıl tanındığı ve onların gözünde ününün ne olduğu önemli bir etkidir.

⁷¹Dale Schunk, "Self-efficacy for reading and writing: Influence of modeling, goal setting, and self-evaluation." *Reading & Writing Quarterly*, 19.2, 2003, s.159-172.

⁷² Jennifer Connolly, "Social self-efficacy in adolescence: Relations with self-concept, social adjustment, and mental health." *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 21.3, 1989, s.258

⁷³ Mehmet Bilgin, "Grup rehberliğinin sosyal yetkinlik inancı üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma.", 1996, s.97

⁷⁴ Fatma Başak Altay ve Aysen Güre, "Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 12.4, 2012, s.2699-2718.

Çocukların yaşlılarıyla yaşadıkları olumlu etkileşimler ve fiziksel olarak çekicilikleri onların olumlu yönde yaşlıları tarafından bilinmesine yol açmaktadır. Fakat çocukların yaşlılarını anlayabilmeleri bilişsel açıdan algılarının gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Çocuğun sahip olduğu ün bazen sosyal etkileşimlerini sınırlar. Çocuk çevresindeki yaşlıları tarafından bir kez olumsuz şekilde tanınmışsa yaşlıları bu yargıları kolay bir şekilde değiştirmezler. Bu alanda Dodge tarafından yapılan çalışmada saldırgan oyunlara yönelselerde popüler olan erkeklerin, yaşlıları tarafından pozitif geri dönüş aldıklarını, yaşlıları tarafından 'yalnız'(yalıtlanmış) şeklinde adlandırılan çocukların ergenlikte çevresindekiler tarafından daha az onaylandıklarını görmüştür.⁷⁵

2.2.1. Düşük ve Yüksek Sosyal Yetkinliğe Sahip Olan Çocuklar

Sosyal yetkinlik kişilerin yaşamlarına dair pek çok yönden etki eder. Düşük yetkinliği olan kişiler hayatları boyunca güç durumlarla karşı karşıya kalmamak için pek çok durumdan vazgeçerler. Yine de güç durumlarda kaldıklarında şikayet etme ya da vazgeçme durumunu seçerler. Bu kişiler hedeflerinde bile son ana kadar mücadele etmezler. Onlar hedefe nasıl gideceklerine dair çözüm bulmak yerine kendilerini incelemeye odaklanırlar. Kendilerinden farklı düşünceye sahip kişilerle diyalog kurmakta zorlanırlar. Bu durumun verdiği rahatsızlığı kendilerinden daha alt seviyedeki kişilere agresif tavırlar sergileyerek eksiklik hallerini kendilerince tamamlamaktadırlar. Bu kişilerin sosyal yetkinlik seviye bakımından hareketlerinde problem olması olağan bir durumdur.⁷⁶

Öte yandan, sosyal yetkinlik seviyeleri yüksek olan kişiler olaylara ve durumlara karşı çözüm yanlısıdır. Sosyal yetkinlik seviyeleri düşük olan bireylere göre yaşamlarında karşılarına çıkan güç durumlardan kaçmak yerine üstüne gidip bu durumu yenmeye çalışırlar. Bu kişiler akla yatkın ve gerçeğe dayalı hedeflere odaklıdır. Kendilerine belirledikleri hedefleri gerçekleştirebilmek için basamak basamak yol kat edip istedikleri noktaya ulaşırlar. İstedikleri noktaya ulaşabilmeleri için birtakım zorluklar karşılarına çıksa da vazgeçmek yerine zorluk yaşadıkları kısımlara yönelip yetersiz oldukları yönlerini kapatarak sosyal yetkinlik seviyeleri daha yüksek kişiler olmaya çabalamaktadırlar. Sosyal yetkinlik seviyesi yüksek olan kişiler tehlikeli olaylarla karşı karşıya kaldıklarında endişeye kapılmak yerine içinde buldukları tehlikeli durumda soğukkanlı ve kendilerine dair güvenleri yüksek bir biçimde durumu kendi kontrolleri altına alırlar. Diğer bireylerle aralarında etkili iletişim

⁷⁵ Çetin vd., a.g.e., s.27.

⁷⁶ Albert Bandura, *Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. Educational Psychologist*, 28(2), 1993, s.117-148.

oluşturabildikleri için diğer bireyler tarafından sevilen, sosyal ve iş yaşantılarında başarılı ve memnun kişilerdir.⁷⁷

Bu kişiler sosyal açıdan aktif olup, tüm ilişkilerinde üstün performans gösteren ,herhangi bir etkinliğe katılan veya grup içerisinde aktif olan, diğer bireylerle olumlu ilişkiler kurabilen ve insanlarla karşılıklı yardım alışverişi içinde bulunabilen kişilerdir.⁷⁸ Kişinin içinde bulunduğu çevreye hakim olma isteği ya da sosyal yetkinlik kişinin davranışlarında güdüleyici role sahiptir.⁷⁹ Sosyal atılganlık sosyal açıdan aktif olma, tüm ilişkilerinde üstün performans gösterme, etkinliklere katılım sağlama, içerisinde aktif olma, diğer bireylerle olumlu ilişkiler kurma ve insanlarla karşılıklı yardım alışverişi içinde bulunabilme kabiliyetleri sayesinde kişiler sosyal açıdan verimli davranışlar elde etmektedirler.⁸⁰

2.2.2.Sosyal Yetkinlik ve Sosyal Beceri

Bu iki kavramın birbiri ile karıştırıldığı durumlarda görülmektedir. Kökeninde olan durum ise sosyal becerisi olan kişinin aynı zamanda sosyal durumdan da yetkin olduğu düşüncesidir. Yeterliliğin ölçütü ufak payda olsa sosyal becerilerin ölçütüne bağlıdır.⁸¹ Sosyal beceriler gündelik zaman diliminde ortaya çıkan olayları barındırdığı gibi olumlu ilişkiler yaratabilme, diğer kişilerin hislerine ve haklarına saygı ve uygun hareket için normları ön plana almanın yanı sıra çocukların beklentilerini karşılama konusunu alır. Bu beceriye sahip olan çocuklar yaptıkları aktivitelerde daha fazla mutluluk hissedip, karar verme yeteneğine sahip olurlar. Becerisi gelişmemiş olan çocuklar ise yaşitlarınca dışlanmaktadır. Yaşitlarıyla olan diyaloglarında eksik ve güçsüz olan çocuklar, psikolojik, davranışsal ve sosyal açıdan hayatlarının ileriki dönemlerinde sıkıntılarla karşılaşmaya meyillidir.⁸² Bundan farklı olarak okula başlamadan önce pek çok çocuk özgüvene sahip, bağımsız ve sosyal açıdan girişkendir. Başka çocuklarla ve olgun kişilerle iletişime geçme kapasitesi ve arzusu bulunur. Yaşitlarını razı edebilir ya da süren etkinliklere dahil olabilir ayrıca ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözüme kavuşturabilirler. Bu çocuklar yaşitlarına oranla diğerleri tarafından arkadaşlık konusunda daha çok tercih edilir ve daha fazla sevilirler.⁸³

⁷⁷ İsrail, a.g.e., s.102-123.

⁷⁸ Connolly, a.g.e., s.258-269.

⁷⁹ Gresham a.g.e., s.253-264.

⁸⁰ Emin Akkapulu, *Ergenin sosyal yetkinlik inancını yordayan bazı değişkenler*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, 2005, s.34-61 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁸¹ Hasan Bacanlı, *Sosyal beceri eğitimi*, Nobel, Ankara, 2005, s.20.

⁸² Bacanlı, a.g.e., s.22.

⁸³ Trawick a.g.e., s.294

Ailenin çocuğun doğumundan itibaren hem sosyal yetkinliği hem de çocuğun duygularını düzenleme konusunda da bütün büyüme evrelerinde etkisi fazladır.⁸⁴ Aile ile çocuğun birbirleri ile olan ilişkilerinin niteliği, Çocuğun kişisel gelişimi ve toplumla uyuşması bakımından büyük öneme sahiptir. Çocukların aileleri ile oluşturdukları ilişkiyi ve ilişkinin çocuğun tarafından sonuçlarını en kapsamlı biçimde işleyen kuramlardan biridir.⁸⁵ John Bowlby ve Mary Ainsworth oluşturdukları çalışmalar neticesinde bağlanma kuramını geliştirmiş ve bağlanma kuramını iki bireyin arasında var olan kuvvetli bir bağ olarak belirtmişlerdir. Bowlby, bu kuramın kökeninde çocuğun aile ile olan bağlanma durumunu işlemiştir. Ainsworth ise oluşturduğu deneysel çalışmalarla Bowlby'nin kurama dair ortaya çıkardığı durumları desteklemiş ve yeni düşünceler katarak kuramın yayılmasına katkı sağlamıştır.⁸⁶

2.2.3.Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Yetkinlik

Bandura, sosyal öğrenme kuramında, bazı noktalara daha fazla vurgu yapmıştır. Bu noktalar; yetkilik, teşvik ve ürün beklentisidir. Bilgin (1996)' göre Bandura'nın vurgu yaptığı bu kavramların tamamının çok önemli olduğu fakat yetkinlik kavramının kişinin sağlıklı eğitim alması hususunda ve davranış farklılığı oluşmasında, devam ettirilmesinde payı çok fazladır. Yetkinlik beklentisi kavramını Bandura araştırmalarında kişinin duygusal, sosyal, bilişsel ve davranışsal kabiliyetlerini barındıran ve sınırsız hedefleri doğrultusunda idare etmek ve bu doğrultuda zorunluluğu olan genel bir kapasite olarak ifade etmiştir. Algılanmış yetkinlik beklentisini ise Bandura tarafından; bireye özgü yeteneklerden ziyade hayatındaki farklı durumlar çerçevesinde başarabileceklerine dair kişide kendilik inancı bulunduğunu belirtmiştir.⁸⁷

⁸⁴ Greg Duncan ve Jeanne Brooks-Gunn, *Family poverty, welfare reform, and child development*, *Child development* 71.1 (2000): 188-196.

⁸⁵ Özgün, Ö. *Ebeveynlik ile ilgili kuramlar ve araştırmalar*, Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları, 2. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2013, s.94

⁸⁶ Inge Bretherton, *The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth*, *Developmental psychology*, 28(5), 1992, s.759.

⁸⁷ Albert Bandura, *Social Foundations of Thought and Action: A social cognitive theory*, Prentice-Hall, Inc., 3. Baskı, New York, 1986, s.96.

2.2.4. Sosyal Yetkinlik Becerileri

Çocukluğun ilk evresinde görülen davranışların sosyallik barındırmadığı üstelik belli davranışların anti-sosyallik barındırdığı görülür. Çocuğun her adımı sosyalleşme açısından faydalı ve pozitif değerlendirilir.⁸⁸ Okul öncesi evredeki çocuklar kendilerine dair kapasitelerini denemek amacıyla birtakım girişimler eğiliminde bulunabilirler. Örneğin; “Ben salıncakla en yükseğe sallanabilirim.” Ya da “Ben saçlarımı kendim yıkayabilirim.” Aileler, öğretmenler, bakıcılar çeşitli deneyimlere sahip olabilmeleri için çocuklara yardımcı olmaktadır. Ancak farklı kültürler sosyal yetkinliği başka şekilde tanımlayabilmektedirler. Bir kelime bir kültürde anlamı başka kültürde farklı anlama gelebilmektedir. Mesela aktif kelimesi yaşlılarının kültürel deneyimine pasif ya da istenilmemeye yol açabilir.⁸⁹

2.2.4.1. Anksiyete

Çocukların olağan gelişim sürecinde görülen duygulardan olan kaybı sık görülen durumlardan biridir. Çocuğun sık yaşadığı kaygılardan bazılarına değinmek gerekirse ebeveyn kaygısı, arkadaş ortamında yaşanan kaygı, okul kaygısı gibi çeşitli şekillerde görülebilmektedir. Kaygı durumu aslında olağan durumlar için görülmesi normal bir durum iken çok fazla yaşandığı takdirde patolojik bir rahatsızlık durumunun olabileceği düşünülmelidir.⁹⁰

Çocuğun gelişimine baktığımızda temel kaygı ön plana çıkmaktadır. Temel kaygının sebepleri ise; ebeveynin çocuğun kapasitesini küçümsemesi, açık veya kapalı bir şekilde çocuğa karşı itme davranışı göstermeleri, ebeveynin tutarsız şekildeki davranışlar ve çocuğa karşı çok fazla korumacı tavırla yaklaşması çocuğun bağımlı yetişmesine ve bu yüzden kendini gerçekleştirme engel olmasıdır. Bu durum çocuğun nevroitik kişilik örüntüsü geliştirmesine sebep olur.⁹¹

Kayıbı belli dönemlerde çocuk için ortaya çıkan duygu ve tecrübe olarak ifade edilebilir. Kaygı durumu çocuğun kuşkucu yaklaştığı durumlar karşısında ortaya çıkan duygu halidir. Bu duygu hali çocukta çaresizlik hissi, karamsarlık, endişe, kararsızlık, ileriye dönük umutsuzluk, gibi durumları yaşamaktadır. Çocuğun içinde bulunduğu bu durum onun diğer kişilere karşı bağımlı ve talepkar birey olarak yaşamlarına devam etmelerine neden olabilmektedir.⁹²

⁸⁸ Haluk Yavuzer, **Çocuk psikolojisi**, Remzi, İstanbul, 2014, s.103.

⁸⁹ Trawick a.g.e., s.297-298.

⁹⁰ Fatma Alisinanoğlu ve İlkay Ulutaş, **Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi**, Eğitim ve Bilim, 28(128), 2003, s.65-71.

⁹¹ Engin Geçtan, **Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar**, Remzi Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul, s.132.

⁹² Neriman Aral ve Figen Başar, **Çocukların Kaygı Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet, Sosyo Ekonomik Düzey ve Ailenin Parçalanma Durumuna Göre İncelenmesi**, Eğitim ve Bilim, 22(110), 1998, s.7-10.

Kaygı duygusunun temeline baktığımızda çocukluk döneminin izleri görülmektedir. Kaygının oluşmasına neden olan durumları incelendiğinde; ayrılmış ebeveynler, kaygı seviyesi fazla olan anne-baba, koruyucu ebeveyn davranışları, ergenlik döneminde alaycı tutumlara maruz kalan çocuklar, çocuğa psikolojik ve fiziksel baskı, farklı isteklere sahip anne baba davranışları, altını ıslatma ve cinsel oyun oynayan çocuklara karşı tepkisel yaklaşılması gibi davranışlar neden olabilmektedir.⁹³

2.2.4.2. İçedönüklük

Psikolojik tıp kavramını geliştiren Jung içe dönüklük kavramını ilk defa burada kullanmıştır. Bu kavramın tanımlanmasında içedönük veya dışadönük kavramını kişiliğin temelinde eğilimli olma anlamında kullanmışlardır. Bu kavramlara göz attığımızda dışa dönüklük kişinin dikkatini ve enerjisini kendisinden ziyade dışarıdaki durumlara, kişilere ve olaylara odaklaması, içedönüklük ise kişinin dikkatini ve enerjisini kendisiyle ilgili durumlara, olaylara ve tutumlara yönelik olduğu şeklinde tanımlanmaktadır. Bu iki kavram her kişide vardır fakat biri diğerine oranla daha baskındır.

Utangaçlık kelimesinin tanımına baktığımızda bir tanımada kısıtlamak mümkün değildir. Kişiden kişiye ve olaydan olaya değişebileceğinden dolayı böyle bir durum vardır. Zimbardo bu durumu ortaya koymuştur. Utangaçlık terimi kişilerin sosyal ortamlarda çekingen davranış sergilemesi, genel olarak kalabalık ortamlarda bulunmaktan kaçınmaları ve kendilerini ifade etme konusunda güçlük yaşamalarını ifade etmektedir. Utangaçlığı çekimser bir halden sosyal fobiye kadar gidebilecek bir durum olarak görmektedir. Gard'da utangaçlığı daha çok sosyal ortamlarda ve odaklanmanın kendisi üzerinde olduğu zamanlar veya kişisel becerilerini göstermesi gereken sahalarda (iş mülakatları) sosyallik gerektiren alanlarda kaygılanma ve geri çekilme davranışı olarak görülen bir hissiyat olarak tanımlamıştır. Çoğu insan içinse utangaçlık, gereksinimlerin gerçekleşmesini engelleyen bir faktör olarak görülmekte ve insanların davranışlarının istenen şekilde sergilenmesini kısıtlayarak iş, okul ve sosyal çevrede başarısız olmaya itmektir.⁹⁴

“Mizaç, bebeğin doğuştan sahip olduğu ve çocukluğun ilk evrelerinde de incelenebilen biyolojik kökenli duygusal ve davranışsal yapılara değinir; benlik ise kültürel yaşantı ve kişisel tecrübelerin mizaçla birleştirilmesinde ortaya çıkan karma bir bileşimdir.”⁹⁵ Sonuç olarak, mizaç bir yapının başlangıç noktası, kişilik ise bu

⁹³ Gençtan, a.g.e., s.153.

⁹⁴ Bernardo Carducci, *Shyness: The new solution*, Psychology Today, 33(1), 2000, s.38-46.

⁹⁵ Susan Cain, *Sakinler de kazanır*, Çev.: İdil Çetin, Optimist, İstanbul, 2012, s.140.

yapının özü gibidir. Buna örnek olarak Kagan ve Snidman 4 aylık 500 bebekle yapmış oldukları boylamsal (bu çalışma bebekler iki, dört, yedi, on bir yaşlarındaiken tekrar yapılmıştır) araştırmada bebeklik evrelerinde 'fazla reaksiyon' gösteren çocukların ileriki dönemlerde 'içedönük', 'düşük reaksiyon' gösterenlerin ise 'dışadönük' kişilik tiplerine yöneldiğini ortaya koymuştur. Başka bir ifade ile, bu araştırmaya göre fazla reaksiyonun içe dönüklüğün, düşük reaksiyonun ise dışa dönüklüğün biyolojik yapısını oluşturmaktadır.⁹⁶

2.2.4.3. Öfke

Öfke; kısıtlanma, saldırıya maruz kalma, tehdit içeren unsurlarla karşılaşma, engellenme vb. durumlarla birlikte hissedilen ve çoğu zaman öfkelenmeye neden olan nesne ya da kişilere karşı saldırgan tutum ile son bulabilen yıkıcı bir olgudur.⁹⁷ Öfke ve kızgınlık sonucu ortaya çıkan, niyeti karşısındakine zarar vermek, yaralamak olan saldırma dürtüsü düşmanca saldırganlık olarak belirtilmektedir. Başkalarına zarar vermeye, yaralamaya dair ve bununla beraber bir hedefe ulaşabilmek amacıyla yapılmış olan saldırganlık araçsal saldırganlık olarak belirtilir.⁹⁸

Öfke terimi, uzun yıllar boyunca ihmal edilen bir konu olmuş ve psikoloji dalında bir problem olarak ele alınmamıştır. Bunun sebebi öfke duygusunun çok uzun yıllar boyunca saldırganlık teriminin bir yönü olarak ele alınmasıdır. Bu alanda çalışanlar saldırganlığı, gözlemleyebildikleri şekliyle değerlendirmektedirler. Ancak öfkenin öğeleri daha çok kişiye aittir ve bu öfke teriminin açıklanmasının tam ve objektif bir şekilde yapılmasını güçleştirmiştir.⁹⁹

⁹⁶ Cain, a.g.e., s.184.

⁹⁷ Ahmet Özmen, *Seçim kuramına ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının ve etkileşim grubu uygulamasının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004, s.102-121 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

⁹⁸ Yavuzer, a.g.e., s.141.

⁹⁹ Özmen, a.g.e., s.74.

2.2.4.4. Saldırganlık

Geçmişten bugüne baktığımızda biz insanlığın varoluşundan itibaren saldırganlık davranışı en önemli sosyal problem olarak varlığını sürdürmektedir. Saldırganlık davranışı bireyin kişiler arası ilişkilerinde ve toplumsal yönden etkileri olmaktadır. Kişi diğer kişilerin duygu ve düşüncelerine bakmaksızın kendisine ait düşünceleri baskın bir şekilde karşı tarafa empoze etmesine saldırganlık denir. Saldırganlık ifadesi geçmiş süreçte 'mütecavizlik' olarak ifade edilirken, İngiliz kültüründe 'aggressiveness' olarak ifade edilir.¹⁰⁰

2.2.4.5. Saldırganlığın tanımı ve çeşitleri

Saldırganlığa dair birçok sınıflandırma yapılmıştır.

Çocuklarda fiziksel ve sözel bakımdan iki çeşit saldırganlık biçimi göstermektedirler. Fiziksel saldırganlık ; dayak atma, vurma, yumruk atma, itme ve tekme gibi karşıdaki kişinin canını incitmeye yönelik davranışları içermektedir. Sözel saldırganlık ise; tartışma içine girme, takma ad kullanma, bağırma gibi olumsuz davranışlara tabii tutulan çocukların kendilerine dair önemsiz ve kabahatli hissetmelerine neden olan davranışlardan oluşur.¹⁰¹

Buss saldırganlığı 3 çeşit kapsamda incelemiştir.

A) Fiziksel ya da Sözel Saldırganlık

B) Aktif ya da Pasif Saldırganlık

C) Doğrudan ya da Dolaylı Saldırganlıktır.

Baskı kurmak, vurmak, itmek, çekiştirmek, ısırarak, tekme atmak gibi eylemler fiziksel saldırganlık örnekleri arasında yer almaktadır. Karşımızdaki bireyi sözel dil ile psikolojik olarak yıpratmak ve zarara uğratmak sözel saldırganlık olarak bilinmektedir. Amaçlı eylemler ile kişiye acı çektirilip, canının yanmasını sağlama davranışları aktif saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. Pasif saldırganlık kişiyi sürekli olarak uyarmak, acı çektirmek yerine gerçekleştirmek istediği eyleme engel olma davranışları ile kendini göstermektedir. Doğrudan Saldırganlıkta ise kişinin öfkelenmesine sebep olacak eylemleri doğrudan kişiye yönetmek olarak bilinmektedir. Kişiyi öfkeli hale getirecek,

¹⁰⁰ Mehmet Bilgin, *Grup rehberliğinin sosyal yetkinlik inancı üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma*, 1996, s.97

¹⁰¹ Yazgan İnanç vd., *Gelişim psikolojisi*, Nobel kitapevi, Adana, 2004, s.74.

zarara uğratabilecek davranışları fark ettirmeden kişiye yönlendirmekte dolaylı saldırganlık olarak ifade edilmektedir.¹⁰²

Çocuklarda ortaya çıkan saldırganlık durumları ebeveynlerin aşırı koruyucu ya da reddedici ebeveyn tutumlarını sergilemesiyle, çocuğun ihtiyacı olan ve beklediği ilgiyi çok fazla yansıtmak ya da mahrum etmek ile fiziksel veya sözel istismara maruz bırakılmaları sonucunda kendini göstermektedir.¹⁰³ Ebeveynlerin özellikleri ve tutumları çocuklardaki saldırganlık davranışlarının ortaya çıkmasındaki en önemli sebeplerinden biri olarak görülmektedir. Aile rolünün çocuğun zihinsel, fiziksel gelişim ve ruh sağlığında çok etkisi olduğu bilinmektedir. Çocuğun davranışlarının engellenmesi, eleştirilmesi, süreğen bir şekilde cezaya maruz bırakılması, sözel dille rencide ve alay edilmesi, çocuğun her türlü isteğinin sürekli olarak yerine getirilmesi veya her isteğinin reddedilmesi gibi eylemler çocuğun saldırgan davranışlar sergilemesine neden olan davranışlar olarak görülmektedir.¹⁰⁴

Uygun olmayan ebeveyn tutumları (otoriter, koruyucu, ilgisiz ebeveyn tutumları) evde maruz kalınan tartışma ve şiddet, ebeveynlerin birbirlerine ya da çevrelerindeki bireylere karşı saldırgan davranışları, öfkenin kontrol altına alınamayıp, sözel şiddetle, küfrederek, bağırarak ya da fiziksel şiddetle evdeki nesnelere ya da kişilere zarar verilerek yansıtılması, çocuğun bu davranışları rol model alması ve taklit etmesine sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda çocuğun enerjisini atmasına engel olma, isteklerini reddetme, beklediği ilgiden mahrum bırakma, sözel alay, eleştiri, tehdit, fırçalama gibi durumlara maruz bırakmak çocuğu saldırgan ve olumsuz davranışlar sergilemeye iten sebepler arasında görülmektedir.¹⁰⁵

Coje ve Dodge saldırganlığı sözel ve sözel olmayan olarak iki farklı şekilde açıklamıştır. Kişilere alay edici, hakaret edici davranışlar sergilemeyi sözel saldırganlık; omuz silkme, aşağılayıcı bakışlar atma, ve uygunsuz mimikler sergilemeyi de sözel olmayan saldırgan davranışlar olarak tanımlamaktadır.¹⁰⁶

¹⁰² Osman Gönültaş, *Ortaokul son sınıf çocuklarının öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Anabilim Dalı, Adana, 2013, s.21-32 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁰³ Ayşe Devrim Masalçı, *Aile İçi İletişimlerle Çocuğun Saldırganlık ve Uygun Davranışlarının Karşılaştırılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İzmir, 2001, s.7-24 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁰⁴ Neriman Aral vd., *İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi*, Çağdaş Eğitim Dergisi, 315, 2004, s.17-25.

¹⁰⁵ Semai Tuzcuoğlu ve Necla Tuzcuoğlu, *Davranış bozukluğu gösteren çocukları tanıma ve anlama*, Morpa Yayınları, İstanbul, 2005, s.32-45.

¹⁰⁶ John Coie ve Kenneth Dodge, *Aggression and antisocial behavior*, Wiley, 3. Baskı, Toronto, 1998, s.779-862.

2.2.4.6. Bağımlılık

Erken yaş dönemlerinde çocuk temel gereksinimlerini karşılayan, bakımıyla ilgilenen kişiye bağlanma davranışı göstermektedir. İlerleyen yaş dönemlerinde sağlıklı bir ilişkinin kurulması ve güven duygusunun oluşması için bu bağlanma gerekli olan bir durum olarak görülmektedir. Sağlıklı olan bu bağlanma durumu yerini bağımlılığa bıraktığında ileri yaş dönemlerinde törel ve sosyal bir sapma meydana gelmektedir.¹⁰⁷

Bağımlı olan çocuklar kendi yaş ve gelişim özelliklerinden beklenen davranışları sergileyemez ve yaşlarından küçük bir birey gibi hareket etmektedirler. Bu çocukların özerklikleri gelişmediğinden girişken davranışlar gösterememektedirler. Akranlarıyla beraber vakit geçirme isteği yerine temel gereksinimini karşılayan bağımlı oldukları ebeveyn ile birlikte olma onunla oynama isteği içerisine girmektedirler. Yaşantılarında zorluklarla karşılaştıkları zaman bununla baş etmek yerine yetişkinlerin yardımına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu etken ve durumlar çocuğun sosyal gelişiminin ilerlemesini olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan ve incelenen araştırmalar bağımlı davranış sergileyen çocukların diğer insanlar tarafından sevilmediğini ve dışlandığını göstermektedir. Uzmanlar zorlukla karşılaşılan durumlarda çevresindeki insanlardan yardım talep eden bireylerin daha çok kabul gördüğünü ve sevildiğini söylemektedirler.¹⁰⁸

2.2.4.7. Arkadaş Çevresi

Çocuğun arkadaş ilişkileri sosyal gelişimini etkileyen önemli etkenlerden biri olarak görülmektedir. Bu sebeple çocuk ebeveynlerinin gözetiminde akranlarıyla vakit geçirmek ve oyunlar oynamaktadırlar. Çocuklar yetişkinlerden öğrenebilecekleri birçok şeyi akranlarıyla oyun ortamında öğrenmektedirler. Fedakarlık, liderlik, işbirliği, rekabet, uzlaşma, özgecilik, geçim gibi kişilik özellikleri akran ortamları içerisinde öğrenilmektedir. Arkadaş ortamları çocuğa yeni keşif fırsatları ve deneme ortamları sunmaktadır.¹⁰⁹

Okul öncesi eğitim ile başlayan akran iletişimi, çocuğun çevresini anlamasını ve uyaranlar karşısında uyum sağlama becerisini kolaylaştırmaktadır. Çocuğun özerkliğini kazanması ve toplumsallaşması akranlarıyla olan ilişkileriyle doğrudan ilgisi olduğu bilinmektedir. Bireysel duyguların gelişimi ve olumlu deneyimler çocuğun sosyal gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir. Kaygı ve korku durumları çocuğun

¹⁰⁷ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi*, Feryal Matbaası, Ankara, 2000, s.158-164.

¹⁰⁸ Aysel Çağdaş ve Zariye Şahin Seçer, *Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002, s.52.

¹⁰⁹ Zühal Gizir, *Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, 2002, s.25.

kendini değersiz ve yetersiz hissetmesine sebep olmaktadır. Güvenli akran bağlanması ile ifade edilebilecek olan bu durum, çocuğun sosyal renme ortamlarına ve rol model alacağı yetişkin kişilerin varlığına bağlı olduğu bilinmektedir.¹¹⁰

¹¹⁰ Ayhan Aydın, **Gelişim ve renme Psikolojisi**, Tekağaç Eylül Yayıncılık, Ankara, 2004, s.5

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli olarak tasarlanmıştır. Bu modeller, ortak özellikleri olan ve çok fazla sayıda bireyden meydana gelen bir evrende, evren genel özellikleri hakkında genel bir kanıya ulaşmak maksadıyla evrenin hepsini veya onun özelliklerini yansıtan bir grup, örnek ya da örnekleme yapılan tarama çalışmalarıdır.

3.2. EVREN ve ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni İstanbul ilinin Avcılar, Beylikdüzü ve Bakırköy ilçelerindeki okul öncesi dönemdeki çocuklar ve annelerinden oluşmaktadır. Araştırma örneklemini İstanbul ilinde yaşayan 300 anne ve onların okul öncesi döneminde bulunan 300 çocuğu oluşturmaktadır. Uygun örneklem yolu ile kişilere ulaşılmıştır. Araştırmanın örnekleme basit tesadüfi örneklem türü ile oluşturulmuştur.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan ve kişisel bilgilerin araştırıldığı formda annelere ve çocuklara dair sorular yöneltilmiştir. Kişisel Bilgi Formu Ek-1'de verilmiştir.

3.3.2. Narsistik Kişilik Envanteri

1979 yılında Raskin ve Hall tarafından geliştirilmiş bir ölçektir. Raskin ve Hall, narsizmi yansıttığını düşündüğü 220 ifadeyi ortaya koymuşlardır. İçsel tutarlılık analizleri yapılarak 54 maddeden oluşan bir ölçek geliştirmişlerdir. Raskin ve Terry madde ve faktör analizleri sonucunda 40 soruluk NPI geliştirmişlerdir. Ölçeğin içeriğinde; üstünlük, sömürücülük, otorite, kendine yeterlilik, kendini beğenme, hak iddia etme ve teşhircilik olmak üzere 7 boyut içermektedir. Daha sonra 2006 yılında NKE ölçeği Colombiya Üniversitesi'nde Dr. Ames ve arkadaşları tarafından 16 soru olarak yeniden geliştirilmiştir. 5 ayrı araştırma ile NKE-16'nın güvenilirlik ve geçerliliği ispatlanmıştır. 16 maddelik ölçek (NKE-16), Salih Atay tarafından Türkçe'ye uygun hale getirilmiştir. NKE 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlardaki madde sayısı "üstünlük" alt boyutunda 3 madde, "teşhircilik" alt boyutunda 3 madde, "sömürücülük" alt

boyutunda 3 madde, “otorite” alt boyutunda 2 madde, “hak iddia etme” alt boyutunda 2 madde, ve “kendine yeterlilik” alt boyutunda 3 madde olmak üzere toplam 16 maddelik bir ölçektir. Ölçek puanlamasında bir katılımcı en az 0 puan alabilirken en fazla alınabilecek puan ise 16 puandır. Her soru maddesi iki şıktan oluşur. Bu şıklar a ve b şeklindedir. Bu maddelerde katılımcı a veya b şıklarından birisini işaretleyebiliyor, seçilen şık narsistik nitelik taşıyorsa 1 puan taşıyorsa 0 puan alıyor. Alınan yüksek puanlar yüksek narsistik eğilim düzeyini gösterirken düşük puanlar ise narsizm düzeyinin az geliştiğini ifade etmektedir.¹¹¹

3.3.3. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği

La Freniere ve Dumas tarafından geliştirilen “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği (SYDD)” (Social Competence and Behavior Evaluation Scale), olumlu (sosyal yetkinlik) ve olumsuz (duygu veya davranış problemleri) birimler için dengelenen üç özet puanı (sosyal yetkinlik, içe yönelim problemleri, dışa yönelim problemleri) içermektedir. Ayrıca bu özet puanlarının toplanması ile elde edilen genel uyum puanı hesaplanmaktadır. Yaygın olarak erken çocukluk eğitim ortamlarında görülen davranışların geniş bir dizinini kapsayan ve öğretmenler tarafından doldurulan SYDD, Cronbach Alpha katsayısı .80 ile .89 arasında değişen iyi bir iç tutarlılığa sahiptir. Etnik gruplar için Cronbach Alpha katsayısı .86 ile .95 arasında değişmektedir. Ölçeğin geliştirildiği kültürde ve uyarlandığı diğer kültürlerde elde edilen bulgular dikkate alınarak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna karar verilmiştir. Özgün formu İngilizce olan SY”DD-30 ölçeği, gelişim ve klinik psikolojisi alanlarında uzman iki akademisyen tarafından Türkçeye çevrilmiştir. İki çeviri arasındaki farklılıklar üçüncü bir uzmandan alınan geribildirim doğrultusunda sonuca bağlanmıştır. Ölçeğin geri çevirisi, gelişim psikolojisi alanında yüksek lisans yapan bir öğrenci tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çevirinin özgün ölçek maddeleri ile denk olduğu belirlenmiştir. SYDD-30 maddelerinin anlaşılabilirliği, araştırmaya katılmayan iki anaokulu yöneticisi ve öğretmeni tarafından onaylanmıştır.¹¹²

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Veri toplama ölçekleri ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiş ve bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı Statistical

¹¹¹ Salih Atay, *Çalışan narsist: örgütler, liderler, yöneticiler ve astlar*, Namar Yayıncılık, İstanbul, s.41-74.

¹¹² Uysal, Hatice, and Berrin Akman. "Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarılama Çalışması." *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5.2 (2016): 419-446.

Package for Social Sciences (SPSS) 21 kullanılarak istatistiksel sonuçlara dönüştürülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma grubunu oluşturan kişilerin demografik özelliklerinin ölçeklerle karşılaştırılması ve ölçeklerin alt boyutlarının puanları için \bar{x} , ss değerleri ile farklılaşma analizleri sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Kişilerin Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı

Değişken	N	%	
Yaş	23-27 yaş	116	38,7
	28-32 yaş	127	42,3
	33 -37 yaş	57	19,0
Rahatsızlık Durumu	Evet	43	14,3
	Hayır	257	85,7
Eğitim Düzeyi	Okuryazar	64	21,3
	İlkokul	64	21,3
	Ortaokul	51	17,0
	Lise	97	32,3
	Üniversite	24	8,0
Davranış Biçiminiz	Sakin	98	32,7
	Girişken	92	30,7
	Çekingen	110	36,7
Medeni durum	Evli	214	71,3
	Bekar	86	28,7
Çocuğunuz kaç aylık	42-48 aylık	73	24,3
	48-54 aylık	80	26,7
	54-60 aylık	76	25,3
	60-65 aylık	71	23,7
Çocuk Rahatsızlığı	Evet	55	18,3
	Hayır	245	81,7
Çocuk Cinsiyeti	Kız	178	59,3
	Erkek	122	40,7

Araştırma dâhilinde kişisel bilgi formunu ve anket sorularını yanıtlayan 300 Kişinin %38.7'si 23-27 yaş, %42.3'ü 28-32 yaş, %19'u 33-37 yaş, %14.3'ünde rahatsızlığı var iken, %85.7'sinde rahatsızlığı yoktur. Eğitim düzeyi %21.3'ü okur yazar, %21.3'ü ilkokul, %17 ortaokul, %32.3'ü lise, %8'i üniversite mezunudur.

Davranış biçimlerine göre %32.7'si sakin, %30.7'si girişken, %36.7'si çekingen, %71.3'ü evli, %28.7'si bekârdır.

Çocuğunun %24.3'ü 42-48 aylık, %26.7'si 48-54 aylık, %25.3'ü 54-60 aylık, %23.7'si 60 aylık ve üstü, %18.3'ü çocuğunun rahatsızlığı olduğunu, %81.7'si çocuğunun rahatsızlığı olmadığını, %59.3'ü kız, %40.7'si erkektir.

Tablo 3.2. Narsistik Kişilik Boyutlarının Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri

Ölçekler	N	Ortalama	Standart Sapma
Üstünlük	300	1,75	,98
Teşircilik	300	1,40	,98
Sömürücülük	300	1,23	1,12
Otorite	300	1,23	,72
Hak İddia Etme	300	1,19	,81
Kendine Yeterlilik	300	1,33	,77
Narsistik Kişilik E.(toplam)	300	8,14	2,67

Tablo 3.2'de görüldüğü üzere; Üstünlük alt boyutu elde edilen puanların ortalaması (\bar{x} =1.75) standart sapması (.98) olarak görülmektedir. Teşircilik alt boyutu puanların ortalaması (\bar{x} =1.40), standart sapması (.98) olarak görülmektedir. Sömürücülük alt boyutu puanların ortalaması (\bar{x} =1.23), standart sapması (1.12) olarak görülmektedir. Otorite alt boyutu puanların ortalaması (\bar{x} =1.23), standart sapması (.72) olarak görülmektedir. Hak İddia Etme alt boyutu puanların ortalaması (\bar{x} =1.19), standart sapması (.81) olarak görülmektedir. Kendine Yeterlilik alt boyutu puanların ortalaması (\bar{x} =1.33) standart sapması (.77) olarak görülmektedir. Narsistik Kişilik Envanteri puanların ortalaması (\bar{x} =8.14), standart sapması (2.67) olarak görülmektedir.

Tablo 3.3. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirilmesi Ölçeğinden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistikleri

Ölçekler	N	Ortalama	Standart Sapma
Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu	300	32,31	12,71
Kızgınlık-Saldırganlık Alt Boyutu	300	28,92	13,85
Anksiyete-İçe Dönüklük Alt Boyutu	300	25,50	11,03

Tablo 3.3'te görüldüğü üzere; Sosyal Yetkinlik alt boyutu elde edilen puanların ortalaması (\bar{x} =32.31) standart sapması (.12.71) olarak görülmektedir. Kızgınlık-Saldırganlık alt boyutu puanların ortalaması (\bar{x} =28.92),standart sapması (13.85) olarak görülmektedir. Anksiyete- İçe Dönüklük alt boyutu puanların ortalaması (\bar{x} =25.50), standart sapması (11.03) olarak görülmektedir.

Tablo 3.4. Narsistik Kişilik Boyutları ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Arasındaki İlişkisi

		Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi		
		Sosyal Yetkinlik	Kızgınlık-Saldırganlık	Anksiyete-İçer Dönüklük
Üstünlük Alt Boyutu	r	-,228**	,167**	,289**
	p	,000	,004	,000
Teşircilik Alt Boyutu	r	-,585**	,619**	,565**
	p	,000	,000	,000
Otorite Alt Boyutu	r	-,405**	,414**	,486**
	p	,000	,000	,000
Hak İddia Etme Alt Boyutu	r	-,424**	,406**	,421**
	p	,000	,000	,000
Sömürücülük Alt Boyutu	r	-,517**	,547**	,565**
	p	,000	,000	,000
Kendine Yeterlilik Alt Boyutu	r	-,354**	,301**	,346**
	p	,000	,000	,000
Narsistik Kişilik E.(toplam)	r	-,857**	,842**	,911**
	p	,000	,000	,000

**p<.01, *p<.05

Tablo 3.4'de görüldüğü üzere Narsistik Kişilik Boyutları ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi ölçekleri arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda;

Üstünlük puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (r= -.228, p<.01). Annelerin Üstünlük kişilik boyutu arttıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Üstünlük puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (r= .167, p<.01). Annelerin Üstünlük kişilik boyutu arttıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Üstünlük puanı ile Anksiyete-İçer Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (r=

.289, $p < .01$). Annelerde Üstünlük kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır

Teşhircilik puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.585$, $p < .01$). Annelerde Teşhircilik kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Teşhircilik puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .619$, $p < .01$). Annelerde Teşhircilik kişilik boyutu artıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Teşhircilik puanı ile Anksiyete-İçe Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .565$, $p < .01$). Annelerde Teşhircilik kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır.

Otorite puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.405$, $p < .01$). Annelerde Otorite kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Otorite puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .414$, $p < .01$). Annelerde Otorite kişilik boyutu artıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Otorite puanı ile Anksiyete-İçe Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .486$, $p < .01$). Annelerde Otorite kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır.

Hak İddia Etme puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.424$, $p < .01$). Annelerde Hak İddia Etme kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Hak İddia Etme puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .406$, $p < .01$). Annelerde Hak İddia Etme kişilik boyutu artıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Hak İddia Etme puanı ile Anksiyete-İçe Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .421$, $p < .01$). Annelerde Hak İddia Etme kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır.

Sömürücülük puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.517$, $p < .01$). Annelerde Sömürücülük kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Sömürücülük puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .547$, $p < .01$). Annelerde Sömürücülük kişilik boyutu artıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Sömürücülük puanı ile Anksiyete-İçe Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .565$, $p < .01$). Annelerde Sömürücülük kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır.

Kendine Yeterlilik puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.354$, $p < .01$). Annelerde Kendine Yeterlilik kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Kendine Yeterlilik puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .301$, $p < .01$). Annelerde Kendine Yeterlilik kişilik boyutu artıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Kendine Yeterlilik puanı ile Anksiyete-İçer Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .346$, $p < .01$). Annelerde Kendine Yeterlilik kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır.

Narsistik Kişilik puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.857$, $p < .01$). Annelerde Narsistik Kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Narsistik Kişilik puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .842$, $p < .01$). Annelerde Narsistik Kişilik boyutu artıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Narsistik Kişilik puanı ile Anksiyete-İçer Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .911$, $p < .01$). Annelerde Narsistik Kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır.

Tablo 3.5. Narsistik Kişilik Düzeylerinin Yaşa Göre Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	Yaş	N	\bar{X}	Ss	Var.K.	K.T	Sd	K.O.	F	P
Üstünlük	23-27 yaş	116	1,88	,84	G.Arası	11,400	2	5,700		
	28-32 yaş	127	1,84	1,08	G.İçi	276,347	297	,930	6,126	,002*
	33 -37 yaş	57	1,35	,91	Toplam	287,747	299			
Teşircilik	23-27 yaş	116	1,71	,78	G.Arası	19,915	2	9,957		
	28-32 yaş	127	1,14	1,04	G.İçi	272,085	297	,916	10,869	,000*
	33 -37 yaş	57	1,31	1,05	Toplam	292,000	299			
Sömürücülük	23-27 yaş	116	1,21	1,17	G.Arası	2,146	2	1,073		
	28-32 yaş	127	1,17	1,05	G.İçi	375,520	297	1,264	,849	,429
	33 -37 yaş	57	1,40	1,16	Toplam	377,667	299			
Otorite	23-27 yaş	116	1,22	,71	G.Arası	,305	2	,152		
	28-32 yaş	127	1,21	,75	G.İçi	157,362	297	,530	,287	,750
	33 -37 yaş	57	1,29	,70	Toplam	157,667	299			
Hak İddia Etme	23-27 yaş	116	1,13	,83	G.Arası	,664	2	,332		
	28-32 yaş	127	1,22	,80	G.İçi	196,732	297	,662	,501	,606
	33 -37 yaş	57	1,24	,78	Toplam	197,397	299			
Kendine Yeterlilik	23-27 yaş	116	1,30	,78	G.Arası	2,782	2	1,391		
	28-32 yaş	127	1,26	,78	G.İçi	177,548	297	,598	2,327	,099
	33 -37 yaş	57	1,52	,73	Toplam	180,330	299			
Narsistik Kişilik E.(toplam)	23-27 yaş	116	8,43	2,64	G.Arası	18,864	2	9,432		
	28-32 yaş	127	7,88	2,57	G.İçi	2126,683	297	7,161	1,317	,269
	33 -37 yaş	57	8,14	2,96	Toplam	2145,547	299			

*p<.05

Tablo 3.5’de görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan annelerin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda üstünlük alt boyutunda aritmetik ortalamalarında anlamlı ilişki bulunmuştur [$F(2-297)=6.126$, $p<.05$]. 23-27 yaş olanlarda üstünlük en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır ($p=.003$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda 23-27 yaş ile 33-37 yaş arasında 23-27 yaş lehine istatistiksel

olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$). 28-32 yaş ile 33-37 yaş arasında 23-27 yaş lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$).

Örneklem grubunu oluşturan annelerin yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda teşhircilik alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(2-297)=6.126, p<.05$]. 23-27 yaş olanlarda teşhircilik en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır ($p=.005$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda 23-27 yaş ile 28-32 yaş arasında 23-27 yaş lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$). 28-32 yaş ile 33-37 yaş arasında 23-27 yaş lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$).

Annelerin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek için yapılan Tek Yönlü Varyans testi neticesinde sömürücülük alt boyutunda, otorite alt boyutunda, hak iddia etme alt boyutunda, kendine yeterlilik alt boyutunda ve narsistik kişilik genel puanından anlamlı farklılık göstermemektedir($p>.05$).

Tablo 3.6. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Anne Yaşına Göre Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	Yaş	N	\bar{X}	Ss	Var.K.	K.T	Sd	K.O.	F	P
Sosyal Yetkinlik	23-27 yaş	116	30,41	12,83	G.Arası	1195,820	2	597,910	3,767	,024*
	28-32 yaş	127	34,62	12,51	G.İçi	47138,727	297	158,716		
Alt Boyutu	33	-37	57	31,01	12,28	Toplam	48334,547	299		
	yaş									
Kızgınlık-Saldırganlık	23-27 yaş	116	31,00	14,46	G.Arası	1012,156	2	506,078	2,664	,071
	28-32 yaş	127	26,92	12,95	G.İçi	56414,231	297	189,947		
Alt Boyutu	33	-37	57	29,14	14,13	Toplam	57426,387	299		
	yaş									
Anksiyete-İçe Dönüklük Alt Boyutu	23-27 yaş	116	26,56	11,14	G.Arası	374,401	2	187,200	1,543	,216
	28-32 yaş	127	24,20	10,74	G.İçi	36042,599	297	121,356		
	33	-37	57	26,21	11,34	Toplam	36417,000	299		
	yaş									

*p<.05

Tablo3.6’da görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan çocukların anne yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda çocukların Sosyal Yetkinlik alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [F(2-297)=6.126, p<.05]. 28-32 yaşında olan annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu saptanmıştır (p=.517). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Scheffe testi sonucunda 23-27 yaş ile 28-32 yaş arasında 28-32 yaş lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur(p<.05).

Kişilerin Yaşlarına göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek için yapılan Tek Yönlü Varyans testi neticesinde Kızgınlık-Saldırganlık Alt Boyutu ve Anksiyete-İçe Dönüklük Alt Boyutu puanlarında anlamlı farklılık göstermemektedir(p>.05).

Tablo 3.7. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Rahatsızlık Duruma Göre t Testi Sonuçları

Değişkenler	Rahatsızlık	N	\bar{X}	Ss	Sd	T	p																																																																				
Üstünlük	Evet	43	1,97	,98	298	1,618	,503																																																																				
	Hayır	257	1,71	,97				Teşhircilik	Evet	43	1,30	1,08	298	-,700	,313	Hayır	257	1,41	,97	Sömürücülük	Evet	43	,86	,96	298	-	,007*	Hayır	257	1,29	1,13	Otorite	Evet	43	1,34	,75	298	1,127	,376	Hayır	257	1,21	,72	Hak İddia Etme	Evet	43	1,20	,83	298	,110	,738	Hayır	257	1,19	,81	Kendine Yeterlilik	Evet	43	1,32	,71	298	-,040	,150	Hayır	257	1,33	,78	Narsistik Kişilik E.(toplam)	Evet	43	8,02	2,40	298	-,326	,236
Teşhircilik	Evet	43	1,30	1,08	298	-,700	,313																																																																				
	Hayır	257	1,41	,97				Sömürücülük	Evet	43	,86	,96	298	-	,007*	Hayır	257	1,29	1,13	Otorite	Evet	43	1,34	,75	298	1,127	,376	Hayır	257	1,21	,72	Hak İddia Etme	Evet	43	1,20	,83	298	,110	,738	Hayır	257	1,19	,81	Kendine Yeterlilik	Evet	43	1,32	,71	298	-,040	,150	Hayır	257	1,33	,78	Narsistik Kişilik E.(toplam)	Evet	43	8,02	2,40	298	-,326	,236	Hayır	257	8,16	2,72								
Sömürücülük	Evet	43	,86	,96	298	-	,007*																																																																				
	Hayır	257	1,29	1,13				Otorite	Evet	43	1,34	,75	298	1,127	,376	Hayır	257	1,21	,72	Hak İddia Etme	Evet	43	1,20	,83	298	,110	,738	Hayır	257	1,19	,81	Kendine Yeterlilik	Evet	43	1,32	,71	298	-,040	,150	Hayır	257	1,33	,78	Narsistik Kişilik E.(toplam)	Evet	43	8,02	2,40	298	-,326	,236	Hayır	257	8,16	2,72																				
Otorite	Evet	43	1,34	,75	298	1,127	,376																																																																				
	Hayır	257	1,21	,72				Hak İddia Etme	Evet	43	1,20	,83	298	,110	,738	Hayır	257	1,19	,81	Kendine Yeterlilik	Evet	43	1,32	,71	298	-,040	,150	Hayır	257	1,33	,78	Narsistik Kişilik E.(toplam)	Evet	43	8,02	2,40	298	-,326	,236	Hayır	257	8,16	2,72																																
Hak İddia Etme	Evet	43	1,20	,83	298	,110	,738																																																																				
	Hayır	257	1,19	,81				Kendine Yeterlilik	Evet	43	1,32	,71	298	-,040	,150	Hayır	257	1,33	,78	Narsistik Kişilik E.(toplam)	Evet	43	8,02	2,40	298	-,326	,236	Hayır	257	8,16	2,72																																												
Kendine Yeterlilik	Evet	43	1,32	,71	298	-,040	,150																																																																				
	Hayır	257	1,33	,78				Narsistik Kişilik E.(toplam)	Evet	43	8,02	2,40	298	-,326	,236	Hayır	257	8,16	2,72																																																								
Narsistik Kişilik E.(toplam)	Evet	43	8,02	2,40	298	-,326	,236																																																																				
	Hayır	257	8,16	2,72																																																																							

*p<.05

Tablo 3.7'de görüldüğü üzere, Örneklem grubunu oluşturan annelerin rahatsızlık durumuna göre üstünlük alt boyutu, teşhircilik alt boyutu, otorite alt boyutu, hak iddia etme alt boyutu, kendine yeterlilik alt boyutu ve narsistik kişilik genel puanının da anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Yapılan ikili bağımsız t testi neticesinde Sömürücülük alt boyutunun rahatsızlık durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($t= -2.369$, $p<.05$). Rahatsızlık olmayan annelerin sömürücülük rahatsızlık olan annelerden yüksektir.

Tablo 3.8. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Rahatsızlık Duruma Göre t Testi Sonuçları

Değişkenler	Rahatsızlık	N	\bar{X}	Ss	Sd	T	p
Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu	Evet	43	33,32	11,76	298	-	1,866 ,845
	Hayır	257	32,14	12,88			
Kızgınlık-Saldırganlık Alt Boyutu	Evet	43	27,37	12,34	298	,	588 ,019*
	Hayır	257	29,18	14,10			
Anksiyete-İçe Dönüklük Alt Boyutu	Evet	43	25,41	10,20	298	-109	,393
	Hayır	257	25,51	11,18			

*p<.05

Tablo 3.8'de görüldüğü üzere, Örneklem grubunu oluşturan annelerin rahatsızlık durumuna göre çocukların sosyal yetkinlik ve anksiyete- içe dönüklük alt boyutunda anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Yapılan ikili bağımsız t testi neticesinde çocuklarda Kızgınlık- Saldırganlık alt boyutunun annelerin rahatsızlık durumuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($t= .588, p<.05$). Rahatsızlık olmayanlarda kızgınlık- saldırganlık rahatsızlık olanlardan yüksektir.

Tablo 3. 9. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Eğitim Düzeyine Göre Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim	N	\bar{X}	Ss	Var. K.	K.T	Sd	K.O.	F	P
Üstünlük	Okuryazar	64	1,87	,95	G.A rası	5,753	4	1,438		
	İlkokul	64	1,92	1,04	G.iç i	281,994	29	,956		
	Ortaokul	51	1,66	1,17	Toplam	287,747	29		1,505	,201
	Lise	97	1,68	,79						
	Üniversite	24	1,45	1,06						
Teşhircilik	Okuryazar	64	1,17	1,03	G.A rası	5,429	4	1,357		
	İlkokul	64	1,54	,87	G.iç i	286,571	29	,971		
	Ortaokul	51	1,47	,98	Toplam	292,000	29		1,397	,235
	Lise	97	1,44	1,03						
	Üniversite	24	1,29	,95						
Sömürücülük	Okuryazar	64	1,28	1,11	G.A rası	1,973	4	,493	,387	,818

	İlkokul	6 4	1,15	1,15	G.İç i	375,694	2 9 5	1,27 4	
	Ortaokul	5 1	1,33	1,21	Topl am	377,667	2 9 9		
	Lise	9 7	1,16	1,14					
	Üniversi te	2 4	1,37	,76					
	Okuryaz ar	6 4	1,15	,67	G.A rası	2,308	4	,577	
	İlkokul	6 4	1,23	,75	G.İç i	155,358	2 9 5	,527	
Otorite	Ortaokul	5 1	1,37	,66	Topl am	157,667	2 9 9	1,09 6	,359
	Lise	9 7	1,25	,73					
	Üniversi te	2 4	1,04	,85					
	Okuryaz ar	6 4	1,17	,80	G.A rası	1,876	4	,469	
	İlkokul	6 4	1,23	,81	G.İç i	195,521	2 9 5	,663	
Hak İddia Etme	Ortaokul	5 1	1,17	,84	Topl am	197,397	2 9 9	,708	,587
	Lise	9 7	1,25	,78					
	Üniversi te	2 4	,95	,90					
Kendine Yeterlilik	Okuryaz ar	6 4	1,54	,68	G.A rası	14,655	4	3,66 4	6,52 3 *

	İlkokul	6 4	1,03	,83	G.İç i	165,675	2 9	,562	
	Ortaokul	5 1	1,37	,69	Topl am	180,330	2 9		
	Lise	9 7	1,46	,73					
	Üniversi te	2 4	,91	,82					
	Okuryaz ar	6 4	8,20	2,20	G.A rası	34,041	4	8,51 0	
Narsistik Kişilik E.(toplam)	İlkokul	6 4	8,12	2,88	G.İç i	2111,50	2 9	7,15 8	
	Ortaokul	5 1	8,39	2,85	Topl am	2145,54	2 9	1,18 9	,316
	Lise	9 7	8,26	2,76					
	Üniversi te	2 4	7,04	2,47					
						7	9		

*p<.05

Tablo 3.9'da görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan annelerin eğitim düzeyine göre üstünlük alt boyutunda, teşhircilik alt boyutunda, sömürücülük alt boyutunda, otorite alt boyutunda, hak iddia etme alt boyutunda ve narsistik kişilik genel puanının da anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Örneklem grubunu oluşturan annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda Kendine Yeterlilik alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(4-295)=6.126$, $p<.05$]. Okuryazar olan annelerin kendine yeterlilik en yüksek çıkmıştır. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu saptanmıştır ($p=.540$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Scheffe testi sonucunda okuryazar ile ilkokul arasında okuryazar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Okuryazar ile üniversite arasında okuryazar lehine

anlamli farklilik bulunmuştur. Lise ile ilkokul arasında lise lehine anlamli farklilik bulunmuştur.

Tablo 3. 10. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Eğitim Düzeyine Göre Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	Eğitim	N	\bar{X}	Ss	Var.K.	K.T	Sd	K.O.	F	P			
Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu	Okuryazar	6	33,7	11,9	G.Ara sı	1190,26	4	297,5	1,86	,11			
		4	6	1		4		66					
	İlkokul	6	31,7	12,7	G.İçi	47144,2	29	159,8					
		4	3	1		83		5			11		
	Ortaokul	5	29,7	12,4	Toplam	48334,5	29	9					
		1	8	0		47							
	Lise	9	31,7	13,3									
		7	5	1									
	Üniversite	2	37,6	11,9									
		4	2	9									
	Kızgınlık-Saldırganlık Alt Boyutu	Okuryazar	6	27,4	12,3	G.Ara sı	1096,97	4			274,2	1,43	,22
			4	0	4		5				44		
İlkokul		6	28,9	14,3	G.İçi	56329,4	29	190,9					
		4	3	4		12		5	47				
Ortaokul		5	31,8	13,6	Toplam	57426,3	29	9					
		1	6	3		87							
Lise		9	29,4	14,5									
		7	8	3									
Üniversite		2	24,4	13,4									
		4	5	8									
Anksiyeteli Dönüklük Alt Boyutu		Okuryazar	6	25,2	9,96	G.Ara sı	763,576	4	190,8	1,57	,18		
			4	3					94				
	İlkokul	6	25,3	11,4	G.İçi	35653,4	29	120,8					
		4	7	8		24		5	59				
	Ortaokul	5	27,3	10,5	Toplam	36417,0	29	9					
		1	5	5		00							
	Lise	9	25,9	11,6									
		7	7	0									
	Üniversite	2	20,6	10,6									
		4	6	3									

Tablo 3.10'da görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan annelerin eğitim düzeyine göre çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi puanının da anlamli farklilik göstermemektedir ($p>.05$).

Tablo 3.11. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Davranış Biçimine Göre Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	Davranış	N	\bar{X}	Ss	Var.K.	K.T	Sd	K.O.	F	P
Üstünlük	Sakin	98	1,58	1,03	G.Arası	4,310	2	2,155	2,258	,106
	Girişken	92	1,82	,96	G.İçi	283,437	297	,954		
	Çekingen	110	1,84	,93	Toplam	287,747	299			
Teşircilik	Sakin	98	1,17	,95	G.Arası	12,522	2	6,261	6,653	,001*
	Girişken	92	1,33	,96	G.İçi	279,478	297	,941		
	Çekingen	110	1,65	,99	Toplam	292,000	299			
Sömürücülük	Sakin	98	1,13	1,04	G.Arası	3,078	2	1,539	1,220	,297
	Girişken	92	1,18	1,12	G.İçi	374,589	297	1,261		
	Çekingen	110	1,36	1,18	Toplam	377,667	299			
Otorite	Sakin	98	1,11	,75	G.Arası	4,079	2	2,040	3,944	,020*
	Girişken	92	1,18	,70	G.İçi	153,588	297	,517		
	Çekingen	110	1,38	,69	Toplam	157,667	299			
Hak İddia Etme	Sakin	98	1,02	,87	G.Arası	5,786	2	2,893	4,485	,012*
	Girişken	92	1,19	,81	G.İçi	191,610	297	,645		
	Çekingen	110	1,35	,72	Toplam	197,397	299			
Kendine Yeterlilik	Sakin	98	1,27	,79	G.Arası	2,346	2	1,173	1,957	,143
	Girişken	92	1,25	,80	G.İçi	177,984	297	,599		
	Çekingen	110	1,44	,72	Toplam	180,330	299			
Narsistik Kişilik E.(toplam)	Sakin	98	7,29	2,65	G.Arası	162,399	2	81,200	12,161	,000*
	Girişken	92	7,97	2,34	G.İçi	1983,148	297	6,677		
	Çekingen	110	9,04	2,71	Toplam	2145,547	299			

*p<.05

Tablo 3.11’de görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda teşircilik alt boyutunda aritmetik ortalamalarında anlamlı ilişki bulunmuştur [$F(2-297)=6.653$, $p<.05$]. Çekingen olan annelerin teşircilik en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu saptanmıştır ($p=.496$). Gruplar arasında anlamlı

farklılığı bulmak için yapılan Scheffe testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p < .05$).

Örnekleme grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda otorite alt boyutunda aritmetik ortalamalarında anlamlı ilişki bulunmuştur [$F(2-297)=3.944, p < .05$]. Çekingen olan annelerde otorite en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu saptanmıştır ($p = .793$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Scheffe testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p < .05$).

Örnekleme grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda Hak İddia Etme alt boyutunda aritmetik ortalamalarında anlamlı ilişki bulunmuştur [$F(2-297)=4.485, p < .05$]. Çekingen olan annelerde hak iddia etme en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu saptanmıştır ($p = .087$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Scheffe testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p < .05$).

Örnekleme grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda Narsistik Kişilik puanı aritmetik ortalamalarında anlamlı ilişki bulunmuştur [$F(2-297)=12.161, p < .05$]. Çekingen olan annelerde hak iddia etme en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olduğu saptanmıştır ($p = .188$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Scheffe testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p < .05$). Çekingen ile girişken arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p < .05$).

Annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmek için yapılan Tek Yönlü Varyans testi neticesinde üstünlük alt boyutu, sömürücülük alt boyutu ve kendine yeterlilik alt boyutu puanlarında anlamlı farklılık göstermemektedir($p > .05$).

Tablo 3.12. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Davranış Biçimine Göre Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	Davranış	N	\bar{X}	Ss	Var.K.	K.T	Sd	K.O.	F	P
Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu	Sakin	98	35,17	10,25	G.Arası	2709,265	2	1354,632		
	Girişken	92	33,92	12,80	G.İçi	45625,282	297	153,620	8,818	,000*
	Çekingen	110	28,41	13,71	Toplam	48334,547	299			
Kızgınlık-Saldırganlık Alt Boyutu	Sakin	98	25,06	10,97	G.Arası	4993,338	2	2496,669		
	Girişken	92	26,71	12,11	G.İçi	52433,048	297	176,542	14,142	,000*
	Çekingen	110	34,21	15,85	Toplam	57426,387	299			
Anksiyete-İçe Dönüklük Alt Boyutu	Sakin	98	23,45	10,28	G.Arası	1844,638	2	922,319		
	Girişken	92	23,78	9,43	G.İçi	34572,362	297	116,405	7,923	,000*
	Çekingen	110	28,75	12,20	Toplam	36417,000	299			

*p<.05

Tablo 3.12’de görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda Sosyal Yetkinlik alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [F(2-297)=8.818, p<.05]. Sakin olan annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır (p=.000). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda çekingen ile sakin arasında sakin lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur(p<.05). Çekingen ile girişken arasında girişken lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur(p<.05).

Örneklem grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda Kızgınlık-Saldırganlık alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [F(2-297)=14.142, p<.05]. Çekingen olan annelerin çocuklarında kızgınlık-saldırganlık en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene’s testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır (p=.000). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark

bulunmuştur($p<.05$). Çekingen ile girişken arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$).

Örneklem grubunu oluşturan kişilerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda anksiyete-İçe dönüklük alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(2-297)=7.923$, $p<.05$]. Çekingen olan annelerin çocuklarında anksiyete-İçe dönüklük en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır ($p=.000$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$). Çekingen ile girişken arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$).

Tablo 3. 13. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Çocuk Yaşına Göre Anova Testi Sonuçları

Değişkenler	Yaş	N	\bar{X}	Ss	Var.K.	K.T	Sd	K.O.	F	P
Üstünlük	42-48 aylık	73	1,61	1,04	G.Arası	6,766	3	2,255	2,376	,070
	48-54 aylık	80	1,80	,94	G.İçi	280,980	296	,949		
	54-60 aylık	76	1,61	,95	Toplam	287,747	299			
	60-65 aylık	71	1,98	,94						
Teşhircilik	42-48 aylık	73	1,50	,97	G.Arası	1,645	3	,548	,559	,642
	48-54 aylık	80	1,32	1,01	G.İçi	290,355	296	,981		
	54-60 aylık	76	1,43	1,07	Toplam	292,000	299			
	60-65 aylık	71	1,33	,87						
	42-48 aylık	73	1,15	1,06	G.Arası	7,642	3	2,547	2,038	,109

Sömürücülük	48-54 aylık	80	1,02	,96	G.İçi	370,024	296	1,250		
	54-60 aylık	76	1,35	1,27	Toplam	377,667	299			
	60-65 aylık	71	1,42	1,15						
Otorite	42-48 aylık	73	1,23	,73	G.Arası	,568	3	,189	,356	,784
	48-54 aylık	80	1,18	,76	G.İçi	157,099	296	,531		
	54-60 aylık	76	1,30	,76	Toplam	157,667	299			
	60-65 aylık	71	1,21	,63						
Hak İddia Etme	42-48 aylık	73	1,27	,82	G.Arası	2,057	3	,686	1,039	,375
	48-54 aylık	80	1,06	,86	G.İçi	195,339	296	,660		
	54-60 aylık	76	1,23	,79	Toplam	197,397	299			
	60-65 aylık	71	1,22	,75						
Kendine Yeterlilik	42-48 aylık	73	1,19	,71	G.Arası	3,004	3	1,001	1,671	,173
	48-54 aylık	80	1,31	,78	G.İçi	177,326	296	,599		
	54-60 aylık	76	1,34	,84	Toplam	180,330	299			
	60-65 aylık	71	1,47	,73						
Narsistik Kişilik E.(toplam)	42-48 aylık	73	31,50	12,62	G.Arası	37,695	3	12,565	1,764	,154
	48-54 aylık	80	34,41	13,21	G.İçi	2107,852	296	7,121		
	54-60 aylık	76	32,06	13,26	Toplam	2145,547	299			
	60-65 aylık	71	31,04	11,56						

*p<.05

Tablo 3.13'te görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan annelerin çocuk yaşına göre narsistik kişilik puanının da anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Tablo 3. 14. Çocukların Yaşına Göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Anova Testi Sonuçları

Değişken	Yaş	N	\bar{X}	Ss	Var.K.	K.T	Sd	K.O.	F	P
Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu	42-48 aylık	73	31,50	12,62	G.Arası	519,368	3	173,123	1,072	,361
	48-54 aylık	80	34,41	13,21	G.İçi	47815,178	296	161,538		
	54-60 aylık	76	32,06	13,26	Toplam	48334,547	299			
	60-65 aylık	71	31,04	11,56						
Kızgınlık-Saldırganlık Alt Boyutu	42-48 aylık	73	29,52	14,46	G.Arası	259,714	3	86,571	,448	,719
	48-54 aylık	80	27,61	13,18	G.İçi	57166,672	296	193,131		
	54-60 aylık	76	30,01	14,85	Toplam	57426,387	299			
	60-65 aylık	71	28,63	12,98						
Anksiyete-İçe Dönüklük Alt Boyutu	42-48 aylık	73	25,01	11,01	G.Arası	305,997	3	101,999	,836	,475
	48-54 aylık	80	24,23	10,67	G.İçi	36111,003	296	121,997		
	54-60 aylık	76	25,96	11,83	Toplam	36417,000	299			
	60-65 aylık	71	26,92	10,60						

Tablo 3.14'de görüldüğü üzere; Örneklem grubu olan çocukların yaşına göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi puanının da anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Tablo 3.15. Annelerin Narsistik Kişilik Düzeylerinin Çocuk Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	T	P
Üstünlük	Kız	178	1,80	,92	298	1,188	,024*
	Erkek	122	1,67	1,05			
Teşhircilik	Kız	178	1,41	,96	298	,214	,327
	Erkek	122	1,38	1,02			
Sömürücülük	Kız	178	1,23	1,12	298	-,056	,901
	Erkek	122	1,23	1,12			
Otorite	Kız	178	1,23	,72	298	-,086	,960
	Erkek	122	1,23	,72			
Hak İddia Etme	Kız	178	1,17	,82	298	-,434	,560
	Erkek	122	1,22	,79			
Kendine Yeterlilik	Kız	178	1,37	,80	298	1,099	,067
	Erkek	122	1,27	,73			
Narsistik Kişilik E.(toplam)	Kız	178	8,23	2,58	298	,653	,183
	Erkek	122	8,02	2,81			

*p<.05

Tablo 3.15'de görüldüğü üzere, Örneklem grubunu oluşturan annelerin çocuk cinsiyetine göre teşhircilik alt boyutu, sömürücülük alt boyutu, otorite alt boyutu, hak iddia etme alt boyutu, kendine yeterlilik alt boyutu ve narsistik kişilik genel puanının da anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Yapılan ikili bağımsız t testi neticesinde Annelerde Üstünlük alt boyutunun çocuk cinsiyetine göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($t= 1.188$, $p<.05$). Kızlarda üstünlük erkeklerden fazladır.

Tablo 3.16. Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Cinsiyetine Göre t Testi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	Sd	T	P
Sosyal Yetkinlik Alt Boyutu	Kız	178	32,47	12,95			
	Erkek	122	32,08	12,41	298	,261	,595
Kızgınlık-Saldırganlık Alt Boyutu	Kız	178	28,75	13,94			
	Erkek	122	29,17	13,78	298	-,254	,852
Anksiyete-İçe Dönüklük Alt Boyutu	Kız	178	25,56	11,25			
	Erkek	122	25,40	10,75	298	,117	,736

*p<.05

Tablo 3.16'da görüldüğü üzere, Örneklem grubunu oluşturan çocukların cinsiyetine göre sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirmese anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Narsistik Kişilik özellikleri ve Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Arasındaki İlişki

Annelerin Üstünlük, Teşhircilik, Otorite, Hak İddia Etme, Kendine Yeterlilik ve Sömürücülük kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalırken, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük artmaktadır

Narsistik Kişilik puanı ile Sosyal Yetkinlik puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.857$, $p < .01$). Annelerde Narsistik Kişilik boyutu artıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalmaktadır. Narsistik Kişilik puanı ile Kızgınlık-Saldırganlık puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .842$, $p < .01$). Annelerde Narsistik Kişilik boyutu artıkça, çocuklarda kızgınlık-saldırganlık artmaktadır. Narsistik Kişilik puanı ile Anksiyete-İçe Dönüklük puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .911$, $p < .01$). Annelerde Narsistik Kişilik boyutu artıkça çocuklarda anksiyete-içedönüklük artmaktadır.

Narsistik kişilik özellikleri taşıyan kişiler için ilişkilerde bulunmak son derece önem arz eder. Çünkü onay ve sevgiye fazlaca ihtiyaçları duyarlar. Narsistik nitelikleri olan bireyler girdikleri tüm ortamda bütün ilgiyi üzerine çekmek ve yaptıkları her şeyin en iyi olmasını isterler. Yaptıkları çocuklarında en iyi olması için çaba harcamaları kaçınılmazdır. Çünkü çocuklar onların narsistik uzantılarıdır.¹¹³ Akthar'a (1989) göre narsistik kişilik özellikleri olan insanlar farklı konularda sergiledikleri davranışların açık ve gizli özellikler ortaya koyduklarını belirtmişlerdir.¹¹⁴ Ebeveynlik stillerinin ve anne bebek etkileşiminin narsizmin oluşumunda etken rol oynar.¹¹⁵

Webb (2018) narsist insanlar ebeveyn olduklarında çocuklarından kusursuzluk talebinde bulunur veya utandıracak davranışlar sergilememesini bekler. Psikolog DR. Diana Baumrind 1996 yılında otoriter ebeveynliği tanımlayan ilk kişiydi. O otoriter ebeveynliği kural odaklı, kısıtlayıcı, cezalandırıcı , çocukları sert ve katı taleplere dayalı bir şekilde yetiştiren ebeveynler olarak ifade etti.¹¹⁶

Gibson olgunlaşmamış ebeveynlerin çocuklarının duygusal anlamda ihmal edildiklerini ve bu çocuklarda kaygı olduğunu belirtmiştir.¹¹⁷

¹¹³ İnci Doğaner, *Narsistik Kişilik Bozukluğu*, Ege Psikiyatri Yayınları, 1996, s.341.

¹¹⁴ Aydan Aktaş, *Türkiye örneğinde, narsistik özellik, öz-şefkat ve duygu düzenleme gücünün arasındaki ilişkinin incelenmesi*, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2012, s.14-32.

¹¹⁵ Aktaş a.g.e., s.45-57.

¹¹⁶ Jonice Webb, *Çocuklukta İhmalin İzi: Boşluk Hissi*, Sola Unitas Academy, 2018, s.34.

¹¹⁷ Lindsay Gibson, *Olgunlaşmamış Ebeveynlerin Yetişkin Çocukları: Mesafeli, Reddeden, Bencil Ebeveynlerin Negatif Etkilerinden Kurtulmanın Yolları*, Sola Unitas Academy, 2017, s.87-91.

Tuzgöl (2016) otoriter annelerin çocuklarında saldırganlığın yüksek olduğunu, demokratik annelerde ise düşük olduğunu belirtmektedir.¹¹⁸ Literatür çalışmaları ile bizim çalışmamız benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Çocukların Yaşına Göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Anova Testi Sonuçları

Örneklem grubu olan çocukların yaşına göre Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi puanının da anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$). Konuya ilişkin literatür incelendiğinde; Bilgin yaptığı çalışmada yaşlar arasında da sosyal etkinlikte farklılıklar görülmüştür.¹¹⁹ Koçyiğit ve arkadaşları yaptıkları çalışmada çocukların sosyal yetkinlik ve yaş dönemleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır..¹²⁰

Gülay'ın (2008) çalışmasının sonucunda da çocukların cinsiyetlerine bağlı olarak korkulu-kaygılı davranışları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.¹²¹ Stein ve arkadaşları (1999) sosyal yetkinliğin yaşla birlikte arttığını belirtmiştir.¹²²

Örneklem grubunu oluşturan annelerin eğitim düzeyine göre çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi puanının da anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Örneklem grubunu oluşturan çocukların cinsiyetine göre sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirmese anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Çalışma sonuçlarına göre ailelerin çocuklarını yetiştirmede cinsiyet faktörünü göz önünde bulundurmaları, özellikle çocukların yaşlarına göre ihtiyaçları değiştiği buldukları gelişimsel dönem dikkate alınmalıdır.¹²³

¹¹⁸ Meliha Tuzgöl, *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(14), 2016, s.120-131.

¹¹⁹Mehmet Bilgin, *14-18 Yaş Grubu Ergenlere Yönelik Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Geliştirilme Çalışması*, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(12), 2016, s.7-14.

¹²⁰Necla Çimen Sertbaş, *İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir, 2006, s.51-82 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹²¹ Hülya Gülay, *Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Ailesi İle Yaşayan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara, 2004, s.64-84 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹²² Judith Stein vd., *Impact of parentification on long-term outcomes among children of parents with HIV/AIDS*, Family process, 46(3), 2007, s.317-333.

¹²³ Aydoğdu ve Gürsoy, a.g.e., 59-84.

Çocukların sosyal yetkinlik puanları cinsiyetlerine, anne-baba eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterirken saldırganlık ve kaygı puanları anlamlı bir farklılık göstermemiştir.¹²⁴

Kotler ve McMahon (2002), okul öncesi çocukların sosyal yeterliliğiyle kaygı ve saldırganlık düzeyi arasında ilişki olup olmadığını araştıran bir çalışmada çocukların sosyal yetkinlik puanları cinsiyetlerine, anne-baba eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemiştir ancak sosyal yetkinlik ile saldırganlık ve kaygı puanları ters bir ilişki saptamıştır.¹²⁵

Dinç ve Gültekin'in, (2004) yapmış olduğu çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarının 4-5 yaş çocukları üzerindeki sosyal gelişime olan etkisi üzerine öğretmen görüşlerinin ortaya konulması amaç edinilmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu 2000-2001 öğretim yılları arasındaki Eskişehir il merkezinde MEB'e bağlı okulöncesi eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan 4-5 yaş çocukları ve eğitim veren öğretmenler oluşturmaktadır. Araştırma 4-5 yaş 162 öğrenci ve 12 öğretmen ile yapılmıştır. Bu çocukların sosyal gelişim düzeylerini belirlemek için "Davranış Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucundaki bulgulara göre 4-5 yaş çocukların sosyal gelişimlerinin orta düzeyin üstünde olduğu görülmüştür. Ölçekten elde edilen puanların cinsiyet, okula devam süresi ve yaşa göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve 5 yaş çocuklarının 4 yaş çocuklara göre kız çocuklarının da erkek çocuklara göre daha fazla gelişmiş sosyal becerilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹²⁶

Seven'in (2006) yapmış olduğu araştırmanın sonucuna göre ebeveynlerin öğrenim durumu, cinsiyet ve sosyal beceri arasında anlamlı bir korelasyon görülmemiştir. Sosyal ekonomik düzey ile sosyal beceri ilişkisine bakıldığında ise anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Diğer bağlamda cinsiyet ile bağlanma arasında nötr bir ilişki görülürken ebeveyn öğrenim durumu ile sosyo-ekonomik düzey ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonu elde edilmiştir. Aynı zamanda sosyo-

¹²⁴ Zeynep Çiftci Topaloğlu, **4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi**, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli, 2013, s.21-41 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

¹²⁵ Topaloğlu a.g.e., s.51-65

¹²⁶ Dinç, B., Gültekin, M., **Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişime Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri**, OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı, Ya-Pa, İstanbul, 2004.

ekonomik düzey ve çocuklardaki cinsiyet faktörlerine göre bağlanma ve sosyal beceri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.¹²⁷

Olçay'ın (2008) yapmış olduğu çalışma sonucuna göre okulöncesi eğitim kurumlarında öğrenim görmekte olan çocukların PKBS davranış dereceleme sosyal yetenek alt puanları ile annelerin benimsedikleri tutumları arasında nötr bir ilişkinin olduğu görülmüştür. PKBS Davranış Dereceleme Cetveli Problem Davranışlar (Anti sosyal/sinirli-sorunları büyütme, Sosyal geri çekilme, Bunalım/somatik problemler) alt boyutları puanlarında yükselme oldukça annelerin ev kadını olma durumunu reddetme davranışında olumlu yönde artış olduğu görülmüştür. Cinsiyete, kardeş sayısına, okulöncesi eğitime devam etme süresine, yaşlara, annenin öğrenim seviyesine göre okul öncesi dönemde eğitim gören çocukların PKBS davranış dereceleme cetveli olumsuz davranışlar ve sosyal yetenekler puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların PKBS davranış dereceleme cetveli olumsuz-sorunlu davranışlar ve sosyal yetenek puanları ile annenin ev hanımı olması ya da çalışması durumu arasında nötr bir ilişki olduğu anlamlı farklılığın görülmediği sonucuna ulaşılmıştır.¹²⁸

Çocukların Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirmesi Düzeylerinin Davranış Biçimine Göre Anova Testi Sonuçları

Tablo 3.12'de görüldüğü üzere; Örneklem grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda Sosyal Yetkinlik alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(2-297)=8.818, p<.05$]. Sakin olan annelerin çocuklarında sosyal yetkinlik en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır ($p=.000$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda çekingen ile sakin arasında sakin lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$). Çekingen ile girişken arasında girişken lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$).

Örneklem grubunu oluşturan annelerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi

¹²⁷ Seven S., **6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006, s.57-75 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

¹²⁸ Oya Olçay, **Bazı Kişisel ve Ailesel Değişkenlere Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Yetenekleri ve Problem Davranışlarının Analizi**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, 2008, s.65-74 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

sonucunda Kızgınlık-Saldırganlık alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(2-297)=14.142, p<.05$]. Çekingen olan annelerin çocuklarında kızgınlık-saldırganlık en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır ($p=.000$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$). Çekingen ile girişken arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$).

Örnekleme grubunu oluşturan kişilerin davranış biçimine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi sonucunda anksiyete-İçe dönüklük alt boyutunda aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır [$F(2-297)=7.923, p<.05$]. Çekingen olan annelerin çocuklarında anksiyete-içe dönüklük en yüksektir. Post Hoc çoklu karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için öncelikle Levene's testi ile grup dağılımlarının varyanslarının homojen olmadığı saptanmıştır ($p=.000$). Gruplar arasında anlamlı farklılığı bulmak için yapılan Games-Howell testi sonucunda çekingen ile sakin arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$). Çekingen ile girişken arasında çekingen lehine istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur($p<.05$).

Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan'ın (2012) yapmış olduğu araştırma sonucuna göre; çocukların sosyal yetkinlik durumları ile aşırı koruyucu tutumları ($r=-.39, p<.01$) ve otoriter ebeveyn tutumları ($r=-.43, p<.01$) arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda çocukların sosyal yetkinlik seviyeleri ile demokratik ebeveyn tutumları arasında ($r=.87, p<.01$) ise pozitif ve anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır. Otoriter ebeveyn tutumu ($r=.30, p<.01$) ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ($r=.23, p<.01$) sergileyen ailelerin çocuklarında içe kapanıklığın daha fazla olduğu ve arasından pozitif yönde ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşırı koruyucu ve otoriter tutum sergileyen ebeveyn çocuklarının sosyal ortamlarda kendilerini ifade etmede ve özerkliklerini sergilemede yaşıtlarına göre daha fazla zorluk yaşadıkları ve içe dönük tutumları sergiledikleri görülmektedir. Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında ise sosyal yetkinlik düzeyinin olumlu yönde artış gösterdiği, akranlarıyla iletişimde daha az zorluk yaşadıkları görülmektedir. Bu tutumların dışında izin verici ebeveyn tutumuna bakıldığında çocukların içe kapanıklık ve sosyal yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak baktığımızda ebeveynlerin sahip olduğu ve

sergiledikleri tutumların çocuklardaki içedönüklük ve sosyal yetkinlik seviyelerinin anlamlı yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.¹²⁹

Altay ve Güre'nin (2012) yapmış olduğu araştırmanın bulgularına bakıldığında kız çocuklarının öğretmen ve yaşitlarıyla kurdukları pozitif iletişimin, erkek çocuklardan daha yüksek olduğu, erkek çocukların öğretmen ve yaşitları ile kurdukları negatif iletişimde kız çocuklarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip ailelerde yetişen çocukların yaşitlarıyla kurduğu negatif ilişkilerin, izin verici ebeveyn tutumu ile büyüyen çocuklardan daha fazla olduğu görülmektedir. Aynı zamanda özel bir okul öncesi eğitim kurumunda eğitim alan çocukların katılımının olmaması ve yaşitları ile olan negatif ilişkiler alt boyutlarından aldıkları sonuçların, devlet bünyesindeki okul öncesi eğitim kurumunda eğitim gören çocuklara göre daha yüksek puanlar aldıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmada öğretmen ve annelerin değerlendirmiş oldukları kız çocukların sosyal davranışlarının erkek çocuklarının davranışlarından daha olumlu düzeyde oldukları görülmüştür. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip annelerin belirtmiş olduğu olumlu sosyal davranış ve tutumlarının, izin verici ebeveyn tutumunu benimseyen annelerin çocuklarına göre daha fazla ve olumlu düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹³⁰

¹²⁹ Neslihan Saltalı Durmuşoğlu ve Emel Arslan, *Ebeveyn Tutumlarının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Yetkinlik ve İçe Dönüklük Davranışını Yordaması*, İlköğretim Online, 11(3), 2012, s.729-737.

¹³⁰Fatma Başak Altay ve Ayşen Güre, *Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12(4), 2012, s.2699-2718.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada temel olarak incelenmek istenen konu annelerin narsistik kişilik özellikleri ile kendi çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranış problemleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu saptamaktır. Bu araştırma için gerek birlikte gerek ayrı ayrı bütün değişkenler ölçümlere tabi tutulmuştur.

Araştırma sonuçları kapsamında annelerin narsistik kişilik özelliklerinden Üstünlük, Teşircilik, Otorite, Hak İddia Etme, Kendine Yeterlilik ve Sömürücülük kişilik boyutu arttıkça, çocuklarda sosyal yetkinlik azalırken, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük artmaktadır. Yani narsistik kişilik özelliklere sahip annelerin çocukları sosyal alanlarda veya ortamlarda kendini ifade etmede yetersiz kalmakta ve sosyal becerileri azalmaktadır. Aynı zaman da bu çocukların arkadaşlarına, ebeveynlerine hatta çevresinde bulunan kişilere karşı kaygı ve kızgınlık duyguları olurken bu saldırganlık davranışlarıyla devam etmektedir.

Narsistik nitelikleri olan bireyler buldukları tüm ortamda bütün ilgiyi üzerine çekmek ve yaptıkları her şeyin en iyisi olmasını isterler. Bu yüzden narsist özelliğe sahip kişiler ebeveyn olduklarında çocuklarından kusursuzluk talebinde bulunur ve onları utandıracak davranışlar sergilemesini istemezler. Bundan dolayı çocuklarının üzerinde baskı kurup her şeyi en iyi şekilde yapmasını beklerler.

Annelerin çocuklarının yaşı kaç olursa olsun, onlardan bağımsız bireyler olduklarını unutmamaları, çocukları onlarda var olan yetenekleri doğrultusunda eğitmeleri son derece faydalı olacaktır.

Otoriter annelerin çocuklarında saldırganlık ve kızgınlık gibi davranışlar görülmektedir. Bu yüzden çocuk içedönük eğilimler sergilemektedir. Çocukların otoriter ve mükemmeliyetçi yetiştirmenin, çocuğun ileriki yaşlarında davranış problemleri gibi sorunlara neden olacağını bilmek ve bu bağlamda daha esnek, ılımlı, tutarlı tutumlar ve gerçekçi limitler belirlemede fayda var.

Çalışma sonuçlarına göre ailelerin çocuklarını yetiştirmede cinsiyet faktörünü göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Özellikle çocukların yaşlarına göre ihtiyaçlarının değiştiğini, buldukları gelişimsel dönem dikkate alınarak hareket edilmelidir.

Bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların özellikle bakım veren kişilerin tutumları ve kişilik örüntüleri ile ilgili çocuklardaki davranışsal sorunları incelemeleri önerilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- AMERİKAN PSİKİYATRİ BİRLİĞİ, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM- 5), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı' ndan, Çev. Köroğlu, E. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2014
- ATAY Salim, Çalışan narsist: örgütler, liderler, yöneticiler ve astlar, Namar Yayınları, İstanbul, 2010.
- AYDIN Ayhan, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Tekağaç Eylül Yayıncılık, Ankara, 2004.
- BACANLI Hasan, Sosyal beceri eğitimi, Nobel, Ankara, 2005.
- BANDURA Albert, Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. Educational Psychologist, 28(2), 1993.
- BANDURA Albert, Social Foundations of Thought and Action: A social cognitive theory, Prentice-Hall, Inc., 3. Baskı, New York, 1986.
- BAŞARAN İbrahim Ethem, Eğitim Psikolojisi, Feryal Matbaası, Ankara, 2000.
- BİLGİN Mehmet, Grup rehberliğinin sosyal yetkinlik inancı üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma, 1996.
- BUDAK Selçuk, Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2005.
- CAİN Susan, Sakinler de kazanır, Çev.: İdil Çetin, Optimist, İstanbul, 2012.
- CAMBRIDGE DICTIONARY of SOCIOLOGY, B. Turner (Ed.), Cambridge, United Kingdom:Cambridge University Press, 2006.
- ÇAĞDAŞ Aysel ve Seçer Zarife Şahin, Çocuk ve Ergende Sosyal ve Ahlak Gelişimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.
- DOĞANER İnci, Narsisistik Kişilik Bozukluğu, Ege Psikiyatri Yayınları, 1996.
- FREUD Sigmund Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası, Çev. B. Büyükkal, ve S. M. Tura, Metis Yayınları, İstanbul, 2007, s.95-120.
- FROMM Erich, Sevginin ve Şiddetin kaynağı, (Çev. Yurdanur Salman, Nalan İçten);Payel Yayınlar, İstanbul.
- FROMM, Erich. *Escape from freedom*. Macmillan, 1994.
- GEÇTAN Engin, Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar, Remzi Kitabevi, 11. Baskı, İstanbul.
- Güleç Cengiz ve Köroğlu Ertuğrul, Psikiyatri Temel Kitabı cilt 2 , 1992
- İNANÇ Yazgan, Hasırcı Seyhan, Sevimli Dilek Gelişim psikolojisi, Nobel kitabevi, Adana, 2004.
- NASİO J.D.,, Psikanalizin Yedi Temel Kavramı, Özge Erşen ve Murat Erşen (çev.), İmge Kitabevi, İstanbul, 2006.

KERNBERG Otto, Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm, M. Atakay (çev.) İstanbul: Metis Yayınları, İstanbul, 2012.

KERNBERG Otto, Borderline Conditions and Pathological Narcissism, Jason Aronson, New York, 1975.

KOHUT Heinz, The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders, University of Chicago Press, 2013.

Köroğlu Ertuğrul, ve Bayraktar, S., Kişilik bozuklukları, HYB Yayıncılık, Ankara, 2007.

LASCH Christopher, Narsisizm Kültürü, (Çev: S. Öztürk, ve Ü. Yolsal) Bilim ve Sanat, Ankara, 2006.

LASCH Christopher, The culture of narcissism: American life in an age of diminishing expectations, New York: W. W. Norton Company & Inc, 1991.

SMİTH Trawick, Early childhood development, Erken çocukluk döneminde gelişim, Çev: B. Akman, Nobel Akademik, Ankara, 2014.

MASTERSON James, The narcissistic and borderline disorders: An integrated developmental approach, Routledge, 2013.

MCWILLIAMS Nancy, Psychoanalytic diagnosis: Understanding personality structure in the clinical process, Guilford Press, 2011.

MİLBOURNE Anna ve Stowell, L., Yunan Mitolojisi, Çev: Esin Uslu, İletişim, İstanbul, 2012.

ÖZGÜN, Ö. Ebeveynlik ile ilgili kuramlar ve araştırmalar, Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları, 2. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2013.

TURA Saffet Murat, Jacques Lacan, - Fallusun Anlamı kitabının Önsöz' ünden, İstanbul: Altıkırkbeş, 2013.

TUZCUOĞLU Semai ve Tuzcuoğlu Necla, Davranış bozukluğu gösteren çocukları tanıma ve anlama, Morpa Yayınları, İstanbul, 2005

YAVUZER Haluk, Çocuk psikolojisi, Remzi, İstanbul, 2014.

YOUNG Jeffrey, Klosko J. S., Weishaar M.E., Schema therapy: A practitioner's guide, The Guilford Press, New York, 2003.

YÖRÜKAN Turhan, Yunan Mitolojisinde Aşk, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 2000.

DERGİLER VE MAKALELER

ADDERHOLT Miriam ve Golberg Jan, Perfectionism: What's bad about being too good?, Minneapolis: Free Spirit Publishing, 1992.

ALİSİNANOĞLU Fatma ve Ulutaş İlkay, Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, Eğitim ve Bilim, 28(128), 2003.

ALTAY Fatma Başak ve Güre Ayşen, Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 12.4, 2012.

ANLI İrem ve Bahadır Güler, Kendilik Psikolojisine Göre Narsisistik Ve Sınır Kişilik Bozukluğu, Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology, 27, 2007.

Anthony Laura Getermuth, Anthony Bruno, Glanville Denise, Naiman Daniel, Waanders Christine, The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. Infant and Child Development, 14(2), 2005.

ARAL Neriman, A Bütün Ayhan, B Türkmenler, A Akbıy, İlköğretim Okullarının Sekizinci Sınıfına Devam Eden İlköğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Eğilimlerinin İncelenmesi, Çağdaş Eğitim Dergisi, 315, 2004.

ARAL Neriman ve Başar Figen, Çocukların Kaygı Düzeylerinin Yaş, Cinsiyet, Sosyo Ekonomik Düzey ve Ailenin Parçalanma Durumuna Göre İncelenmesi, Eğitim ve Bilim, 22(110), 1998.

BİLGİN Mehmet, 14-18 Yaş Grubu Ergenlere Yönelik Sosyal Yetkinlik Beklentisi Ölçeği Geliştirilme Çalışması, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(12), 2016.

Bilgin Mehmet, Grup rehberliğinin sosyal yetkinlik inancı üzerindeki etkisine yönelik deneysel bir çalışma, 1996.

BOGART Laura, Eric G. Benotsch, and Jelena D. Pavlovic Pavlovic, Feeling superior but threatened: The relation of narcissism to social comparison, Basic and applied social psychology, 26(1), 2004.

BRETHERTON Inge, The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth, Developmental psychology, 28(5), 1992.

CAMPBELL Keith vd., Narcissism, Selfesteem, And The Positivity Of Self-Views: Two Portraits Of Self-Love, Personality And Social Psychology Bulletin, 2002.

CAMPBELL Keith ve Foster, Joshua D. The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies, C. Sedikides, S. Spencer (ed.), Frontiers in social psychology: The self. Philadelphia, PA: Psychology Press, 2007.

CİHANGİROĞLU Necmettin, Narsistik Kişilik ile Kuramsal Bağlılık Arasında bir İlişki Var mıdır? TAF Preventive Medicine Bulletin, 11(11), 2012.

COİE John ve Dodge Kenneth, Aggression and antisocial behavior, Wiley, 3. Baskı, Toronto,1998.

COLEMAN Priscilla K., Perceptions of parent-child attachment, social self-efficacy and peer relationships in middle childhood, Infant and Child Development, 12(4), 2003, s.351-368.

- CONNOLLY Jennifer, Social self-efficacy in adolescence: Relations with self-concept, social adjustment, and mental health, *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 21.3, 1989.
- CONNOLLY Jennifer, Social self-efficacy in adolescence: Relations with self-concept, social adjustment and mental health, *Canadian Journal of Behavior Science Review*, 21(3), 1989.
- DAVIDSON, G. C., Neale, J. M., Kring A. M., *Abnormal Psychology*, 9th Edition John Wiley & Sons: USA, 2003.
- DİNÇ, B., Gültekin, M., Okul Öncesi Eğitimin 4–5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişime Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri, OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı, Ya-Pa, İstanbul, 2004.
- DUNCAN Greg ve Brooks-Gunn Jeanne, Family poverty, welfare reform, and child development, *Child development* 71.1 2000.
- FARZIANPOUR Fereshteh, Abbas Rahimi Fouroshani, Somaya Beyzaiee and Shadi Hosseini, Evaluation of the Self-Esteem Managers in Clinical Wards of Hospitals Affiliated to Tehran University of Medical Sciences, *World Applied Sciences Journal*, 16(5), 2012.
- FATMA Başak Altay ve Ayşen Güre, Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2012.
- GENDEREN Hannie van, Rijkeboer Marleen, Arntz Arnoud, *Theoretical Model*, The Wiley-Blackwell handbook of schema therapy: Theory, research, and practice, 2012.
- GIBSON Lindsay, Olgunlaşmamış Ebeveynlerin Yetişkin Çocukları: Mesafeli, Reddeden, Bencil Ebeveynlerin Negatif Etkilerinden Kurtulmanın Yolları, *Sola Unitas Academy*, 2017.
- GRESHAM Frank , Social skills and self-efficacy for exceptional children, *Exceptional Children*, 51(3), 1984.
- HORNEY Karen, *New ways in psychoanalysis*. New York: W. W. Norton & Company, Inc., 2000.
- HYMAN Richard *Political Economy of Industrial Relations: Theory and Practice in a Cold Climate*, Springer, 1989.
- JANG Kerry, Livesley W., Vernon P., Jackson D., Heritability of personality disorder traits: a twin study, *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 94(6), 1996.
- JONİCE Webb, Çocuklukta ihmalin izi: boşluk hissi, *Sola unitas Academy*, 2018.
- KARAÇAM Özgür, İçimizde açan kibirli çiçek, *Psikeart Dergisi*, 7, 2010.

- KEİTH Campbell ve Miller Joshua, The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments, John Wiley & Sons, 2011.
- KOHUT Heinz, Thoughts on narcissism and narcissistic rage. The psychoanalytic study of the child, 27(1), 1972.
- MEL Rosenblatt, Effective tutoring and school improvement, Pastoral Care in Education, 20(4), 2002, s.21-26.
- NESLİHAN Saltalı Durmuşoğlu ve Emel Arslan, Ebeveyn Tutumlarının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Yetkinlik ve İçe Dönüklük Davranışını Yordaması, İlköğretim Online, 11(3), 2012.
- RANDALL Colvin, Jack Block, and David C. Funder, Overlypositive self-evaluations and personality: Negative implications for mental health, Journal of personality and social psychology, 68(6), 1995.
- RASKİN Robert ve Terry Howard, A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity, Journal of personality and social psychology, 54(5), 1988.
- SCHUNK Dale, Self-efficacy for reading and writing: Influence of modeling, goal setting, and self-evaluation, *Reading & Writing Quarterly*, 19.2, 2003.
- SCHWARZER Ralf ve Fuchs Reinhard, Self-efficacy and Healthbehaviors. To Appear in: Conner M, Norman P. Predicting Health Behavior: Research and Practice with Social Cognition Models, Open University Press, Buckingham, 1995.
- STEİN Judith, Mary Jane Rotheram-Borus, Patricia Lester Impact of parentification on long-term outcomes among children of parents with HIV/AIDS, Family process, 46(3), 2007.
- TANGÖR, A. ve Dilsiz, A., Kohut ve kendilik psikolojisi, Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları, 1(3), 1996.
- TUZGÖL Meliha, Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(14), 2016.
- UYŞAL, Hatice, and Berrin Akman. "Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlama Çalışması." *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 5.2 (2016): 419-446.
- WEBB Jonice, Çocuklukta İhmalin İzi: Boşluk Hissi, Sola Unitas Academy, 2018.
- WONNEBERG, D. A., The Nature of Narcissism and the Gaze: Narcissism, Aggression and Aging, Substance, 18(1), 2007.

TEZLER

AKKAPULU Emin, Ergenin sosyal yetkinlik inancını yordayan bazı değişkenler, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, 2005. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

AKTAŞ Aydan, Türkiye örneğinde, narsistik özellik, öz-şefkat ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkinin incelenmesi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2012.

ÇİFTÇİ Zeynep Topaloğlu, 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli, 2013 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

GEMİ Abdülbaki, Lise son sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyini etkileyen bazı faktörler, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Bursa, 1997. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

GİZİR Zühal, Anaokuluna Devam Eden Dört-Beş Yaş Çocuklarında Sosyal Davranışların Gelişimi ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, 2002 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

GÖNÜLTAŞ Osman, Ortaokul son sınıf çocuklarının öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Anabilim Dalı, Adana, 2013. **(Yüksek lisans tezi).**

GÜLAY Hülya, Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Ankara, 2004. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

İSRAEL Eli, Öz Düzenleme Eğitimi, Fen Başarısı ve Öz Yeterlilik, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Anabilim Dalı, İzmir, 2007. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

KAAN Yavuz, Yöneticilerin Algılanan Narsistik Özelliklerinin Çalışan Performansı Üzerindeki Etkileri: Devlet Üniversitesinde Yapılan Bir Araştırma, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Endüstri ve Örgüt Psikolojisi Bilim Dalı, 2018. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

KIZILTAN Hakan, Narcissistic Personality Inventory (NPI) Ölçeğinin Türkçe Formu Dil Eşdeğerliliği, Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışmaları, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul 2000. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

KIRAZ Cemil, Eğitim fakültesi öğrencilerinin empatik eğilimleri ile Narsistik kişilik özellikleri, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul 2011. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

LYNNRAPIER Mary, An Interview Study Of Narcissistic Executives: Piercing The Corporate Veil of Narcissism In The Workplace, Saybrook Graduate School and Research Center, 2005. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

MASALCI Ayşe Devrim, Aile İçi İletişimlerle Çocuğun Saldırganlık ve Uygun Davranışlarının Karşılaştırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İzmir, 2001. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

NEŞE Gülmez, Narsistik Liderlik, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul, 2009. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

OYA Olcay, Bazı Kişisel ve Ailesel Değişkenlere Göre Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Sosyal Yetenekleri ve Problem Davranışlarının Analizi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, 2008, s.65-74 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

ÖZMEN Ahmet, Seçim kuramına ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının ve etkileşim grubu uygulamasının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

RATAJ Daniel Mark, Changes in Pathological Narcissism from Middle to Older Adulthood, Evanston, Northwestern University, Clinical Psychology, 2003. **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

SERTBAŞ Necla Çimen İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir, 2006. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).**

SEVEN S., 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006 **(Yayımlanmamış Doktora Tezi).**

EKLER

EK-A Kişisel Bilgi Formu

Sayın katılımcılar;

Aşağıda sizi tanımamıza yönelik bazı sorular bulunmaktadır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Test üzerinde kimliğinizi belirten herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bu nedenle her soru için mümkün olduğunuzca samimi bir şekilde size uyan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi cevaplandığınızdan emin olun. Katılımınız için teşekkür ederim.

Çalışmaya katılmayı onaylıyorum. evet hayır

1. Kaç yaşındasınız?

18-25 26-30 30-35 35-40 40 ve üzeri

2. Çalışma durumunuz nedir? () Çalışmıyorum () Çalışıyorum

3. Maddi gelirinizden memnun musunuz? Evet Hayır

4. Bilinen bir rahatsızlığınız var mı (bedensel ya da tıbbi)? Evet Hayır

5. Herhangi bir dine inanır mısınız? Evet Hayır

6. Eğitim durumunuz nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans (Uzman statüsü) ve üzeri

7. Medeni haliniz? Evli Bekar Boşandı

8. Çocuğunuz kaç aylık?

31-42 aylık 43-55 aylık 56-68 aylık 68-73 aylık

9. Çocuğunuzun cinsiyeti nedir?

Kız Erkek

10. Çocuğunuzun geçirdiği herhangi bir rahatsızlığı var mı? Hayır Evet ise
.....

11. Çocuğunuz tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Saldırgan Çekingen-içe kapanık Dışadönük-sosyal

EK-B : NARSİSİTİK KİŞİLİK ENVANTERİ

1	İnsanlar bana iltifat ettiklerinde bazen utanırım.
	İyi biri olduğumu biliyorum, çünkü herkes böyle söyler.
2	Kalabalık içinde herkesten biri olmayı tercih ederim.
	İlgi merkezi olmayı severim.
3	Pek çok insandan ne daha iyi ne de daha kötüyüm.
	Özel biri olduğumu düşünüyorum.
4	İnsanlar üzerinde otorite kurmaktan hoşlanırım.
	Emirlere uymaktan rahatsız olmam.
5	İnsanları kolayca manipüle ederim.
	İnsanları manipüle ettiğimi fark ettiğimde rahatsız olurum.
6	Layık olduğum saygıyı elde etme konusunda ısrarcıyım.
	Hak ettiğim saygıyı genellikle görürüm.
7	Gösterişten kaçırım.
	Genellikle fırsatını bulduğumda şov yaparım.
8*	Her zaman ne yaptığımı bilirim.
	Bazen yaptığım şeyden emin değilimdir.
9	Bazen iyi hikaye anlatırım.
	Herkes hikayelerimi dinlemekten hoşlanır.
10	İnsanlardan çok şey beklerim.
	Başkaları için bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.
11	İlgi merkezi olmaktan hoşlanırım.
	İlgi merkezi olmak beni rahatsız eder.
12	Otorite olmanın benim için pek bir anlamı yoktur.
	İnsanlar daima otoritemi kabul ediyor görünürler.
13	Önemli bir insan olacağım.
	Başarılı olmayı umuyorum.
14	İnsanlar söylediklerimin bazılarına inanır.
	İnsanları istediğim her şeye inandırabilirim.
15	Kendi kendime yeterim.
	Başkalarından öğrenebileceğim çok şey var.
16	Herkes gibi biriyim.
	Sıra dışı biriyim.

EK-C SOSYAL YETKİNLİK VE DAVRANIŞ DEĞERLENDİRMESİ

Bu davranışı

(1) HİÇ BİR ZAMAN (2 veya 3) BAZEN**(4 veya 5) SIK SIK (6) HER ZAMAN****gözlemliyorum.**

1. Yüz ifadesi duygularını belli etmez.	1	2	3	4	5	6
2. Zorda olan bir çocuğu teselli eder ya da ona yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6
3. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir.	1	2	3	4	5	6
4. Faaliyeti kesintiye uğradığında kızar.	1	2	3	4	5	6
5. Huysuzdur, çabuk kızıp öfkelenir.	1	2	3	4	5	6
6. Gündelik işlerde yardım eder (örneğin sınıf toplanırken ya da beslenme dağıtılırken yardımcı olur).	1	2	3	4	5	6
7. Çekingen, ürkektir; yeni ortamlardan ve durumlardan kaçınır.	1	2	3	4	5	6
8. Üzgün, mutsuz ya da depresiftir.	1	2	3	4	5	6
9. Grup içinde içe dönük ya da grupta olmaktan huzursuz görünür.	1	2	3	4	5	6
10. En ufak bir şeyde bağırır ya da çılgık atar.	1	2	3	4	5	6
11. Grup içinde kolaylıkla çalışır.	1	2	3	4	5	6
12. Hareketsizdir, oynayan çocukları uzaktan seyrederek.	1	2	3	4	5	6
13. Anlaşmazlıklara çözüm yolları arar.	1	2	3	4	5	6
14. Gruptan ayrı, kendi başına kalır.	1	2	3	4	5	6

Bu davranışı

(1) HİÇ BİR ZAMAN

(2 veya 3) BAZEN

(4 veya 5) SIK SIK (6) HER ZAMAN

gözlemliyorum.

15 Diğer çocukların görüşlerini dikkate alır.	1	2	3	4	5	6
16 Diğer çocuklara vurur, onları ısırır ya da tekmeler.	1	2	3	4	5	6
17 Grup faaliyetlerinde diğer çocuklarla birlikte çalışır, onlarla iş birliği yapar.	1	2	3	4	5	6
18 Diğer çocuklarla anlaşmazlığa düşer.	1	2	3	4	5	6
19 Yorgundur.	1	2	3	4	5	6
20 Oyuncaklara iyi bakar, oyuncakların kıymetini bilir.	1	2	3	4	5	6
21 Grup faaliyetleri sırasında konuşmaz ya da faaliyetlere katılmaz.	1	2	3	4	5	6
22 Kendinden küçük çocuklara karşı dikkatlidir.	1	2	3	4	5	6
23 Grup içinde farkedilmez.	1	2	3	4	5	6

24 . Diğer çocukları istemedikleri şeyleri yapmaya zorlar.	1	2	3	4	5	6
25 Öğretmene kızdığı zaman ona vurur ya da çevresindeki eşyalara zarar verir.	1	2	3	4	5	6
26 . Endişeye kapılır.	1	2	3	4	5	6
27 Akla yatan açıklamalar yapıldığında uzlaşmaya varır.	1	2	3	4	5	6
28 . Öğretmenin önerilerine karşı çıkar.	1	2	3	4	5	6
29 Cezalandırıldığında (örneğin herhangi bir şeyden yoksun bırakıldığında) başkaldırır, karşı koyar.	1	2	3	4	5	6
30 Kendi başarılarından memnuniyet duyar.	1	2	3	4	5	6

ÖZGEÇMİŞ

10.09.1989 yılında Diyarbakır'da doğdum. İlköğretimimi Mehmet İçkale ilk öğretim okulunda, lise eğitimimi de Nafiye Ömer Şefki Cizrelioğlu lisesinde tamamladım.

2008 yılında Akdeniz üniversitesi işletme önlisans bölümünü kazandım ancak yatay geçiş ile Tokat Gazi Osman Paşa üniversitesine geçiş yaptım. Okulumu bitirdikten sonra Eskişehir Anadolu Üniversitesi iktisat fakültesi lisans bölümüne tamamladım. Daha sonra İstanbul üniversitesinde Pedagojik formasyonumu aldım.

Gelişim üniversitesi psikoloji yüksek lisans bölümüne başladıktan sonra Atatürk üniversitesi Açık öğretim fakültesi çocuk gelişimi Önlisans bölümünü de okudum.

5N1K Psiko Akademi eğitim ve danışmanlık merkezinde Boğaziçi derneğine bağlı Denver kişisel gelişim tarama testi eğitimi aldım. Halen psikolojiye dair eğitimlerim devam etmektedir.